

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Географічний факультет
Кафедра географії та менеджменту туризму

**РЕКРЕАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УЗБЕРЕЖЖЯ ТУРЕЧЧИНИ: АНАЛІЗ
ПОПУЛЯРНИХ ПЛЯЖНИХ КУРОРТІВ**

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала:
студентка 2 курсу 610 групи
Курчак Богуслава Юріївна

Керівник:
кандидат географічних наук, доцент
кафедри географії та менеджменту туризму
Брик Степан Дмитрович

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № _____

Від «__» _____ 202_р.

Зав. кафедрою _____

д. геогр. н., доцент Король О. Д.

Чернівці - 2023

АНОТАЦІЯ

Курчак Б.Ю. Рекреаційні можливості узбережжя Туреччини: аналіз популярних пляжних курортів

Ця робота вивчає еволюцію та перспективи курортної індустрії на Середземноморському та Егейському узбережжі Туреччини. У роботі проаналізовано структуру та складові курортно-рекреаційної системи, розглянуто важливість природно-географічних факторів у формуванні туристичної привабливості.

Детально досліджено пляжні курорти, визначено їхні особливості та вплив на привабливість для туристів. Проаналізовано соціальну сферу та вивчено вплив туристичної галузі на культурний розвиток регіону.

У роботі виявлено чинники, які гальмують розвиток курортів у Туреччині, і запропоновано перспективи подолання цих труднощів. Проаналізовано можливості просування курортних послуг Туреччини для українських туристів. Робота закінчується загальним висновком, в якому підкреслюється важливість подальшого розвитку курортної індустрії в Туреччині для залучення міжнародного туристичного потенціалу.

Ключові слова: Курортна індустрія, Туреччина, туристичний потенціал, Середземноморське узбережжя, Егейське узбережжя

SUMMARY

Kurchak B.Yu. Recreational opportunities of the coast of Turkey: analysis of popular beach resorts

This work explores the evolution and prospects of the resort industry on the Mediterranean and Aegean coasts of Turkey. The structure and components of the resort and recreational system are analyzed, emphasizing the importance of natural and geographical factors in forming tourism attractiveness.

Beach resorts are thoroughly examined, their features identified, and their impact on tourist appeal assessed. The social sphere is analyzed, and the influence of the tourism industry on the cultural development of the region is studied.

The study identifies factors hindering the development of resorts in Turkey and proposes perspectives for overcoming these challenges. Opportunities for promoting Turkish resort services to Ukrainian tourists are explored. The work concludes with a general summary emphasizing the importance of further developing the resort industry in Turkey to attract international tourism potential.

Keywords: Resort industry, Turkey, tourist potential, Mediterranean coast, Aegean coast

_____ Б.Ю. Курчак

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ КУРОРТНОЇ ІНДУСТРІЇ НА СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКОМУ ПОБЕРЕЖЖІ ТУРЕЧЧИНИ.....	5
1.1. Сутність та складові курортно-рекреаційної системи Туреччини	5
1.2. Характеристика рекреаційного потенціалу Туреччини.....	25
1.3. Територіальна організація курортно-рекреаційної діяльності в Туреччині	27
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТУРЕЧЧИНИ.....	36
2.1 Оцінка природно-географічних особливостей Туреччини	36
2.2 Аналіз пляжних курортів на Середземному і Егейському морі	47
2.3 Стан соціальної сфери, культури та розвитку туристичної галузі в країні	59
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУРОРТІВ У ТУРЕЧЧИНІ	70
3.1. Чинники гальмування курортної справи в країні.....	70
3.2. Просування курортних послуг Туреччини для українського споживача	74
ВИСНОВКИ	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Потреба в праці та відпочинку, відновленні здоров'я, психічних сил - основні потреби людини, що забезпечують діяльність її організму. Відпочинок знімає емоційну напругу, є багатофункціональним та індивідуальним для кожної людини. Тому розвиток туризму та рекреації в сучасному світі є суттєвим фактором розширеного відтворення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини.

Туризм – динамічне явище, надзвичайно чутливе до змін у сусідніх областях. Безумовно, ці зміни, як і основні завдання людства в новому тисячолітті, торкаються і туризму. Аналіз тенденцій і тенденцій, які відбуваються на сучасному ринку туризму, показує, що цей ринок зазнає кардинальних змін і туризм в найближчому майбутньому буде зовсім іншим, ніж раніше. Вона стикається з багатьма проблемами, але розвиватиметься дуже динамічно.

За останні роки Туреччина стала однією з найбільш відвідуваних країн Європи. Завдяки стрімкому розвитку численних літніх і зимових курортів все більше людей з усього світу приїжджають до Туреччини, щоб дізнатися більше про її багату історію та культуру та помилуватися природою. Тут кожен знайде щось для себе: від купання в Середземному морі до катання на лижах у горах у Паландокені.

Більшість туристів вважають Туреччину раєм Сходу, адже тут температура повітря, море та міста гармонують з традиціями та сучасністю. Кожна курортна зона Туреччини має свої особливості, свою природну, оздоровчу та культурну програму. Подорож до Туреччини - це мандрівка пологими піщаними пляжами, величними скелями та зеленими лісами. Однією з найважливіших проблем, які потребують вирішення як для людства в цілому, так і для туристичної галузі зокрема, є проблема екології. В останні роки туризм не тільки використовує нові технології в галузі інформаційних систем, комунікацій, транспорту та будівництва, а й робить певні кроки для захисту навколишнього середовища. Тому актуальним є дослідження раціонального використання ресурсів відпочинку та туризму.

Метою роботи є визначення пріоритетів і проблем розвитку рекреаційно-туристичного комплексу Туреччини на основі досліджень географічного розташування туристичних об'єктів, рекреаційного потенціалу регіону та інфраструктури туризму.

Тема роботи – розподіл ресурсів відпочинку та туризму в Туреччині. Предметом роботи є основні характеристики (параметри) та показники розвитку та поширення рекреаційно-туристичного комплексу країни. Завданнями даної роботи є: визначення сутності туристично-рекреаційних ресурсів; вивчити їх класифікацію; визначити рівень розвитку туристичної інфраструктури Туреччини; описувати умови раціонального природокористування та пропонувати шляхи збереження рекреаційно-туристичних ресурсів країни; проаналізувати розвиток культурно-пізнавального туризму в Туреччині.

Методологія дослідження. Для вирішення поставлених у курсовій роботі завдань та дослідження стану курортів та факторів, що гальмують їх розвиток були використані методи аналізу, класифікації та порівняння теоретичних і загальних аспектів курортної діяльності Туреччини. Для визначення стратегії просування послуг для українського споживача використано метод прогнозування та метод узагальнення. Дослідницька інформаційна база. Під час роботи використовувалися нормативно-правові акти, підручники, журнали, статті та офіційні Інтернет-ресурси. Ступінь вирішення проблеми в дослідженні та практична значущість отриманих результатів. Завдяки аналізу перешкод, які перешкоджають веденню санаторно-курортної діяльності в Туреччині, були виявлені проблеми, які слід враховувати при виборі курорту. Також була запропонована стратегія просування послуг турецьких курортів серед українського споживача.

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ КУРОРТНОЇ ІНДУСТРІЇ НА СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКОМУ ПОБЕРЕЖЖІ ТУРЕЧЧИНИ

1.1. Сутність та складові курортно-рекреаційної системи Туреччини

Рекреація – вид діяльності, що має чітко виражену орієнтацію на природні ресурси. Природні ресурси є основним фактором, що визначає рекреаційне використання території. Організація видів і форм рекреаційної діяльності залежить від сукупності природних ресурсів, якими володіє дана територія. У науковій літературі широко використовуються терміни «природні ресурси», «природні умови». Зміст цих термінів розкривається, коли відповідні елементи природи розглядаються в конкретному зв'язку з інтересами та потребами суспільства. Природні ресурси разом з природними умовами складають весь навколишній матеріальний світ.

Важливу роль у сфері туризму та рекреації відіграють рекреаційні ресурси. Отже, щоб визначити можливості використання будь-якої території в рекреаційних цілях, необхідно вивчити та оцінити рекреаційно-туристичні ресурси, якими володіє територія. Під рекреаційними ресурсами розуміють елементи навколишнього природного середовища та соціокультурні явища, які завдяки певним властивостям (унікальності, оригінальності, естетичної цінності, лікувально-рекреаційного значення) можуть бути використані для організації різноманітних видів і форм рекреації. класи. Рекреаційні ресурси характеризуються контрастом зі звичним місцем існування людини та поєднанням різноманітних природних і культурних середовищ. Рекреаційні ресурси можна класифікувати наступним чином:

- 1) за походженням;
- 2) за видами рекреаційного використання;
- 3) за ступенем виснаження;
- 4) якщо можливе економне наповнення;
- 5) замінити одні ресурси іншими, якщо це можливо;
- 6) самовідновлення та культивування, коли це можливо;

Залучення рекреаційних ресурсів до процесу рекреаційної діяльності може мати різний характер:

- 1) сприйматися зорово - пейзажі, екскурсійні об'єкти;
- 2) використання без безпосереднього споживання;
- 3) для використання безпосередньо в процесі відпочинку;

Залежно від природного походження рекреаційні ресурси поділяються на фізичні, біологічні та енергоінформаційні.

Фізичні рекреаційні ресурси — це всі компоненти неживої природи, які класифікуються як фізико-географічні ресурси: геологічні, геоморфологічні, кліматичні, гідрологічні, термальні.

Енергоінформаційні рекреаційні ресурси – це ноосферні поля, які виступають чинниками привабливості місцевості чи ландшафту та позитивно впливають на психофізичний (емоційно-духовний) стан людини. Ці види ресурсів є основою для розвитку культурного та релігійного туризму.

Під біологічними рекреаційними ресурсами розуміють усі компоненти живої природи, включаючи ґрунт, тваринний і рослинний світ. Усі природні рекреаційні ресурси - фізичні, біологічні, енергетичні та інформаційні, пов'язані і нерозривно пов'язані між собою потоками речовин і енергії, створюють комплексні рекреаційні ресурси природно-територіальних рекреаційних комплексів.

На цій основі виділяють наступні види природних рекреаційних ресурсів: геологічні, морфологічні, кліматичні та ін. Кожен вид природних рекреаційних ресурсів має характерні для нього особливості, на основі яких виділяють наступні види:

- 1) за можливістю використання (прямі та опосередковані).
- 2) ступінь привабливості;
- 3) за рахунок лікувальних і цілющих властивостей;
- 4) історико-еволюційна унікальність;
- 5) за екологічними критеріями.

Рекреаційні ресурси значною мірою походять від рекреаційних потреб населення, які, у свою чергу, визначаються завданнями соціально-культурного

розвитку території. Таким чином, основною причиною і фактором перетворення всіх окремих властивостей території в рекреаційні ресурси є необхідність соціально-культурного розвитку території.

Вивчення туристичних ресурсів дозволяє визначити цінність тих чи інших територій для туризму. Сучасний туризм неможливий без урахування специфіки поширення цих ресурсів та їх якості. Внаслідок бурхливого розвитку туризм став предметом наукових досліджень, важливу роль у яких відіграє вивчення туристичних ресурсів.

Туристичні ресурси - природні, історичні, соціально-культурні об'єкти, у тому числі туристично-виставкові об'єкти, а також інші об'єкти, здатні задовольняти духовні та інші потреби туристів, сприяти підтримці їх життєдіяльності, відновленню та розвитку фізичних сил. Ці об'єкти становлять або можуть становити основу туристичного продукту. Туристичні ресурси формуються в процесі соціально-економічної та правової діяльності. Під туристичними ресурсами розуміють сукупність природних компонентів, соціально-економічних умов і культурних цінностей, що становлять умови для задоволення туристичних потреб людини. Туристичні ресурси можна розділити на такі групи:

- 1) природні - клімат, водні ресурси, рельєф, печери, рослинний і тваринний світ, національні парки, мальовничі ландшафти;
- 2) культурно-історичні - культурні, історичні, археологічні та етнографічні об'єкти;
- 3) соціально-економічні умови та ресурси — економіко-географічне положення території, її транспортна доступність, рівень економічного розвитку, трудові ресурси тощо.

До соціально-економічних туристичних ресурсів належать історико-культурні об'єкти (пам'ятники та меморіальні місця, музеї тощо) та явища (етнографічні, політичні, промислові тощо); Крім того, розвиток промисловості потребує фінансових, матеріальних і трудових ресурсів.

Також була запропонована класифікація рекреаційно-туристичних ресурсів - поділ їх на прямі та непрямі. Перші можна визначити як ресурси, якими

користуються самі туристи (краса ландшафту, лікувальні властивості місцевості, предмети пізнання тощо). Для розвитку прямих ресурсів, без яких не існує індустрії туризму, залучаються непрямі ресурси: сировинні, енергетичні, фінансові ресурси, матеріали, робоча сила та ін. Тому ці види ресурсів мають вторинний характер. Така класифікація відображає специфіку використання території в туристичних цілях і підкреслює провідну роль безпосередніх рекреаційних ресурсів.

Виділяють такі властивості туристичних ресурсів (рис.1.1)

Рисунок 1.1. Властивості туристичних ресурсів

Отже туристські ресурси умовно поділяються на природні (природного походження) і штучні (створені в результаті людської діяльності). Динамічний розвиток туризму і рекреації потребує розвитку і тих і інших ресурсів, оскільки навіть при дуже високій цінності природних ресурсів відсутність сучасної інфраструктури, засобів зв'язку, підприємств спорту і дозвілля негативно відіб'ється на значущості території як туристського центру.

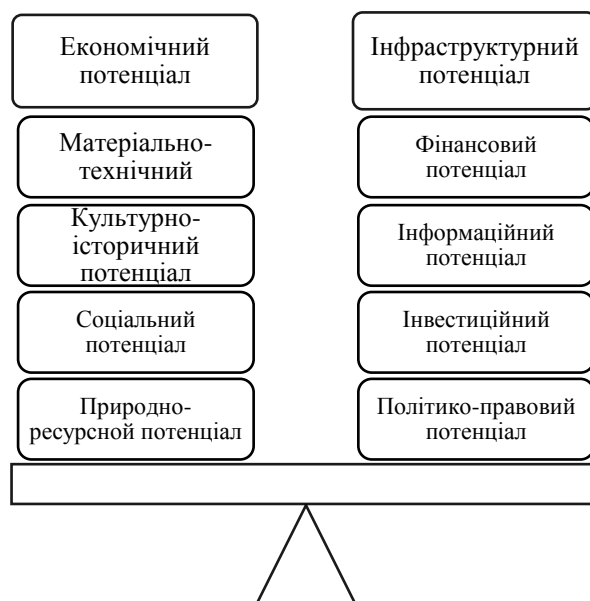
Необхідна умова розвитку туризму - туристський потенціал, який може оцінюватися в різних масштабах: на рівні світу, країни, району і т. д. Під туристським потенціалом розуміється уся сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов для організації туристської діяльності на певній території.

Іноді туристським потенціалом називають відношення між фактичною і гранично можливою чисельністю туристів, яке визначається виходячи з наявності туристських ресурсів. Дуже часто під туристським потенціалом розуміється існування на території певних унікальних або принаймні цікавих не лише для місцевих жителів об'єктів. Хоча це не цілком обов'язкова ознака, а тільки бажаний варіант. Туристський потенціал території дуже мінливий і залежить від особливостей соціокультурної освіти, в межах якої вона розташована.

Туристський потенціал регіону - це сукупність природних, історико-культурних об'єктів і явищ, а також соціально-економічних і технологічних передумов для організації туристської діяльності на певній території.

У структурному плані туристський потенціал регіону доцільно представити як сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих потенціалів: природно-ресурсного, історико-культурного, економічного і соціального (рис.1.2).

Основна класифікація ресурсного туристського потенціалу ґрунтується на способі його виникнення, залежно від якого виділяють природний (рекреаційний і бальнеологічний), антропогенний (створений людиною) та змішаний (природно-антропогенний).

Рисунок 1.2. Структура туристського потенціалу

Потенціал природних ресурсів має природну історію походження. Країни мають такий потенціал завдяки своїм природним особливостям: географічним, кліматичним, ландшафтним, геологічним тощо. Потенціал природного туризму поділяється на:

- бальнеологічний – позитивно впливає на здоров'я туристів;
- Рекреація – позитивно впливає на емоційний стан туристів завдяки своїй унікальності та можливостям відпочинку, спорту та оздоровлення;
- окремі природні об'єкти туристичного значення.

Ресурсний потенціал антропогенного туризму виникає за безпосередньої участі людей і суспільства в цілому. До цього виду потенціалу належать: архітектурні, культурні, наукові та розважальні об'єкти туристичного значення, а також соціокультурні ресурси (мова, культура, кухня, національний костюм тощо). Потенціал природно-антропогенних (змішаних) туристичних ресурсів об'єднує об'єкти природного походження (національні парки, дендропарки тощо).

Соціально-економічний потенціал туристичної сфери є складовою частиною соціально-економічного потенціалу регіону, перевагою регіону у відтворенні туристичного продукту на регіональному рівні (матеріальному, природному, трудовому та ін.). Соціально-економічний потенціал включає: фінансово-інвестиційний потенціал (обсяг коштів, що використовуються регіоном для розвитку туризму), інфраструктурний потенціал (засоби розміщення та харчування, підприємства основного та додаткового туристичного обслуговування регіону) та соціальний потенціал (наявний). Workers in field tourism) На думку американського вченого В. Сміта (V.Smith), існує шість категорій туризму: етнічний туризм; культурний туризм; історичний туризм; екологічний туризм; рекреаційний туризм; Діловий туризм.

Український учений Н. П. Крачило запропонував шість видів туризму: оздоровчий, культурно-розважальний (туристичні подорожі, що здійснюються з метою ознайомлення з історико-культурними, археологічними та архітектурними пам'ятками, відвідування музеїв, картинних галерей, театрів, фестивалів, спортивних

змагань). конкурси та інші культурні об'єкти); спорт; пізнавально-діловий; релігійні; промислові

Розглянемо сутність пізнавального туризму. Як підкреслюють науковці, «пізнавальний туризм» — це різноманітні туристичні подорожі, екскурсії та походи, основною метою яких є відвідування туристичних центрів, регіонів, місцевих і світових визначних пам'яток. Під час таких подорожей туристи знайомляться з традиціями та побутом місцевих жителів, їх історією, культурою та природними пам'ятками. Варто зазначити, що елементи пізнавального туризму тією чи іншою мірою присутні практично в кожному виді туризму. Пізнавальний туризм часто називають також культурно-пізнавальним туризмом.

Вперше на міжнародному рівні термін «культурний туризм» був офіційно використаний у матеріалах Всесвітньої конференції з питань культурної політики (1982 р.). Основні документи в галузі культурної спадщини розроблені двома міжнародними організаціями – ІКОМОС та ЮНЕСКО. ЮНЕСКО визнає культурний туризм як інший тип туризму, який «бере до уваги культури інших націй». Хартія культурного туризму Міжнародної ради з питань пам'яток і визначних місць (ICOMOS) визначає культурний туризм як форму туризму, основною метою якого є , серед іншого, «Пам'ятки та місця для відкриття». ICOMOS характеризує культурний туризм як «невеликий сегмент ринку, ретельно організований, пізнавальний або освітній і часто елітарний за своєю природою (...), присвячений поширенню та поясненню культурної ідеї». У сучасних умовах, з розвитком авіації та виникнення та поширення форм масового туризму, «культурний» туризм набув сучасного значення.

Серед вітчизняних та закордонних науковців немає єдиних підходів щодо визначення поняття «культурний туризм» (Табл. 1.1.)

Таблиця 1.1.

Визначення поняття «культурний туризм»

Видання (автор)	Визначення
ICOMOS (міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць)	«невеликий сегмент ринку, ретельно організований, пізнавального або освітнього і

	найчастіше елітарного характеру (...) присвячений поширенню й роз'ясненню культурної ідеї»
Кляп М. П.	Відвідання історичних, культурних або географічних визначних пам'яток
Дроздова Г. П.	Подорож з метою ознайомлення з історико-культурними цінностями й унікальними природними об'єктами.
Любіцева О. О.	Ознайомлення туристів з природою, культурно-історичним надбанням і сучасним життям країни
Енциклопедичний словник – довідник з туризму	Поїздки з метою ознайомлення і пізнання культурної спадщини різних країн і народів

Савицька О.П. визначає «культурний туризм як можливість налагоджувати відкриті стосунки із зовнішнім середовищем, виконувати суспільно важливі завдання шляхом поширення знань та інтерпретації значення символів і цінностей соціокультурного середовища регіону з метою формують ставлення людини.» до Світу. Науковець зазначає, що основною передумовою розвитку культурного туризму є історико-культурний потенціал країни, рівень безпеки доступу, а також умови проживання туристів.

Основними напрямками культурного туризму є:

- Знайомство з різними історичними, архітектурними та культурними періодами шляхом відвідування пам'яток, музеїв та історичних стежок;
- Відвідування культурних заходів: фестивалів (музичних, театральних, кіно, фольклорних), релігійних свят, виставок;
- Участь у лекціях, семінарах, наукових мовних курсах.

Головним принципом розвитку культурного туризму є принцип сталого розвитку, який включає популяризацію місцевої культури, збереження культурних і природних цінностей та підвищення рівня життя місцевого населення. Туризм, який здійснюється відповідно до принципів сталого розвитку, є важливим засобом забезпечення зайнятості населення та економічного розвитку регіону, а також збереження та інтеграції культурних цінностей у соціально-економічний розвиток. Види закладів культурного туризму:

Археологічні – стоянки, кургани, залишки поселень, стоянок, укріплень, військових таборів, заводів, іригаційних систем, доріг, кладовищ, культових споруд і споруд, мегалітів, наскальних малюнків, місць історичного культурного шару, місць давн. битви, залишки побуту первісних народів;

історичні - будинки, споруди, їх комплекси (комплекси), окремі поховання та некрополі, визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, життям і діяльністю видатних людей, культурою та побутом народів;

монументальне мистецтво - твори образотворчого мистецтва, як самостійні (окремі), так і пов'язані з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками чи створеними ними групами (угрупованнями);

архітектурні – історичні центри, вулиці, райони, площі, архітектурні комплекси, залишки старих планів і будівель, окремі архітектурні споруди, а також пов'язані з ними твори монументального, декоративного та образотворчого мистецтва;

Садово-паркове мистецтво – поєднання паркової забудови з природним або штучним ландшафтом;

Ландшафт - природні території, що мають історичну цінність.

Розглянемо визначення поняття «історико-культурний туризм».

Ван Ціншен вважає, що історико-культурний туризм - це туристична привабливість, на яку впливає сукупність культурних та історичних факторів. Загалом історико-культурний туризм є найактивнішою частиною всіх факторів туристичної привабливості. У сучасній інтерпретації культурний ландшафт як об'єкт культурної та природної спадщини має ознаки універсальності, автентичності та цілісності. Історико-культурний туризм, серед інших факторів, відіграє дуже важливу роль у розвитку індустрії туризму. Наприклад, основні туристичні ресурси Італії - гори, озера, культурні та історичні цінності - приваблюють переважно іноземців, а не вітчизняних туристів. До основних причин відвідування країни 45% іноземних гостей відносять її культурні та історичні цінності, 43% - клімат, 27% - природу і близько 30% - поєднання всього перерахованого вище.

Для формування туристичної аттрактивності історико-культурний туризм повинен містити наступні аспекти (Табл.1. 2.):

(1) Туризм знайомства з мистецтвом і літературою

Відомі діячі літератури і мистецтва та їх твори можуть бути провідним чинником залучення іноземних туристів. Наприклад, відомо, що древнього китайського філософа Конфуція назвали «вчителем людства», його книга «Лунь юй» є частиною основ «Етики». Досі батьківщина Конфуція - місто Чюйфу провінції Китаю Шаньдун є однією з найпопулярніших визначних пам'яток Китаю, і архітектурні ансамблі (включаючи Кунфу - місце проживання Конфуція, Кунмяо - храм Кун і Кунлінь - мавзолей Кун) були включені як культурні ландшафти в Список всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (UNESCO).

(2) Історичний туризм

Історичні пам'ятники не тільки є цільовими місцями роботи фахівців, але і цікавими місцями для масових туристів.

(3) Туризм архітектурної культури

У кожної країни і народу є свої унікальні історико-культурні корені. Архітектурна культура може бути порівняна з "замороженими історичними віршами", і стилі архітектури різняться значно. Зазвичай, розбіжності в архітектурних стилях різних країн і національностей привертають увагу іноземних туристів. Наприклад, туристам із східних країн може сподобатися архітектурний стиль Венеції, Італії, чи Києва. На зразок, туристів із західних країн приваблюють східні архітектурні стилі, такі як у китайських містах Щиань, древньому місті Пін'яо (провінція Шаньсі) і старовинному місті Даянь (провінція Юньнань), які стають основними пунктами призначення для іноземних туристів в Китаї.

(4) Туризм тематичних парків культури

Тематичні парки є штучними рекреаційними об'єктами, що виникли завдяки творчому підходу і створюють особливу атмосферу навколо конкретної теми чи кількох тем, з метою привертати туристів. У 1955 році американець Волт Дісней створив перший тематичний парк у світі, Діснейленд, відзначивши таким чином початок історії таких розважальних комплексів. За його прикладом у західних

країнах, особливо в Північній Америці та Європі, з'явилися різноманітні тематичні парки. Один із найпопулярніших - парк "Експерсія космічної студії" в Голлівуді, який щорічно приваблює близько 10 мільйонів туристів.

(5) Туризм міського середовища та культури

Міста, як центри культури, економіки і політики країн і регіонів, володіють визначеною привабливістю та формують перший клас туристичного ринку для іноземних відвідувачів. Їх роль в історико-культурному туризмі постійно збільшується.

(6) Музейний туризм

Музеї як місця експозиції історико-культурної квінтесенції країни користуються досить високою аттрактивністю, особливо для іноземних туристів. Наприклад, музей Гугун (Пекін, Китай), Лувр (Париж, Франція), Прадо (Мадрид, Іспанія) тощо є світовими пам'ятками.

Таблиця 1.2. Зміст історико-культурного туризму

Вид	Зміст	Рівні *	Тип мотивів **
1. Туризм мистецтв і літератури	відомі діячі літератури, театру, кіно, твори скульптури; художні промисли; театри, студій і т. д..	спеціальний	МЕ МД
2. Історичний туризм	пам'ятники людської цивілізації та соціально-економічної культури; стародавні міста, руїни стародавніх міст; пам'ятники військової культури (фортеці, стіни і вали, місця битв і боїв тощо)	спеціальний	МД
3. Туризм архітектурної культури	архітектурні ансамблі, палацові комплекси, культові споруди храми; малі архітектурні форми (будівлі, вежі, арки, зали, пантеони, мавзолеї, меморіальні печери, обеліски); гідротехнічні споруди (греблі, канали, гідроелектростанції); портово-промислова архітектура; рекреаційна архітектура	спеціальний	МД
4. Туризм тематичних парків культури	штучні ландшафти (селітебні, рекреаційні, спортивно-оздоровчі, промислові, транспортні)	підвищений спеціальний	МД МЕ МТ
5. Туризм міського середовища та культури	міське середовище і міська культура; панорами міст; ландшафтно-планувальна організація і забудова міст	основний підвищений	МН МД
6. Музейний туризм	музеї, виставки, історико-культурні заходи та презентації	спеціальний	МД

*) рівні рекреаційної діяльності. **) По теорії рівнів вимоги людини (Abraham Maslow), автор пропонує наступні типи мотивів рекреантів: мотив настрою(МН) - туга за рідним місцем, знайомство з людьми, віра; мотив тіла(МТ) - лікувальна потреба, оздоровча потреба, спортивна потреба; мотив душі(МД) - пізнавальна потреба, потреба знань, потреба задоволень і милування; і мотив економіки(МЕ) - купівельна мета, торгова мета, ділова мета.

Територіальна рекреаційна система (ТРС) — тип просторово організованого ансамблю рекреаційних об'єктів на території певного таксономічного рангу, що функціонує на основі використання ресурсів цієї території і взаємопов'язаних просторово і територіально.

Кожна ТРС базується як на прямих зв'язках між закладами дозвілля, так і на опосередкованих територіальних зв'язках між ними. Характер цих зв'язків і відносин є вирішальним у визначенні різних типів ТРС.

Заклади дозвілля в ТРС можуть бути об'єднані через: а) прямі виробничо-технологічні зв'язки, б) спільне управління, в) участь у спільному наданні кінцевих послуг, г) приналежність до однієї галузі або підгалузі, д) розташування заклади дозвілля. об'єкти території місцевого самоврядування, д) користування спільними ресурсами певної території; є) наявність потенційних можливостей ефективних взаємовідносин.

ТРС (Територіальна рекреаційна система) — неоднорідна просторова соціогеографічна система, що складається із взаємопов'язаних підсистем (рекреаційних, природних і культурних комплексів, інженерних споруд, обслуговуючого персоналу, органу управління) і характеризується функціональними можливостями (стан системи визначає систему). функцій загалом) і територіальної цілісності [26, 224]. Підбір різних видів ТРС з урахуванням специфіки дозвіллевих зв'язків

Інститути забезпечують досить значний набір варіантів формування економіко-територіальної системи. Однак це здебільшого теоретичні можливості, а не реальні. Крім того, існує ієрархія між зв'язками, що утворюють систему, найважливішими є прямі зв'язки між рекреаційними об'єктами, спільним управлінням і територією. Запропоновані види зв'язку між закладами дозвілля

допускають практично будь-яке поєднання.

Цей термін є ширшим по відношенню до терміну «система дозвілля», оскільки містить вказівку на приналежність до класу геосистем і за обсягом включає реальні системи дозвілля (кімнати, холи, готелі тощо). Вони не входять до територіального класу.

Всі види можуть перетинатися, накладатися і взаємопроникати. Автори вітчизняної рекреаційної географії під територіальною рекреаційною системою розуміли суспільно-географічну систему, що складається з таких взаємопов'язаних підсистем: - природних і культурних комплексів, - технічних засобів (інженерних споруд), - технічних засобів (інженерно - технічних споруд). Обслуговуючий персонал, - орган управління, - відпочивальники (вербувальники).

Підсистема «Природно-культурні комплекси» представляє ресурси та умови для задоволення рекреаційних потреб рекреантів. Вони характеризуються певною місткістю, різноманітністю, комфортністю, привабливістю, стабільністю та іншими специфічними характеристиками.

Підсистема «Технічні системи» виконує подвійну функцію. По-перше, створює необхідні умови для розміщення відпочиваючих та обслуговуючого персоналу. По-друге, це задоволення конкретних потреб у дозвіллі

Підсистема «Технічні системи» характеризується показниками пропускної спроможності, комфортності, надійності, техніко-конструкційно-експлуатаційними характеристиками.

Підсистема «Група обслуговуючого персоналу» виконує одну функцію - обслуговування відпочиваючих. «Орган управління» підсистеми контролює зв'язки між підсистемами, збирає інформацію про поточну потужність підсистем, їх стан, а також наявність матеріальні та фінансові резерви.

Обов'язковою умовою сталого функціонування територіальної рекреаційної системи є здійснення планування та регулювання в усіх її контекстах.

Крім цього, дослідники виокремлюють таке поняття, як інфраструктура рекреаційної системи, як її базової складової. (Таблиця 1.1)

Таблиця 1.1

Інфраструктура курортно-рекреаційної системи

Вид	Зміст	Приклади
Спеціалізована	Є виключною особливістю рекреаційної системи	Санаторно-курортні заклади, транспортні засоби для пасажирів із наявними місцями для сну, туристсько- інформаційні центри та ін.
Соціальна	Ключовий аспект – потреби суспільства	Заклади харчування, засоби розміщення, заклади для проведення культурно-масових заходів.
Універсальна	Профілюється на забезпечені як виробничих, так і соціальних потреб суспільства	Рекламні служби, транспорт, комунікаційна мережа.

Джерело: [13, 335]

ТРС мають ряд властивостей. Останні можуть фіксуватися, описуватися і прогнозуватися як на рівні підсистем ТРС, так і на рівні системи в цілому.

ТРС володіють рядом характеристик:

Різноманітність: Можливість розподілу на підмножини та класифікація ТРС, а також об'єктивні відмінності між різними видами туризму.

Динамічність: Мінливість ТРС у часі, що відображає їх адаптацію до змін у вимогах та умовах.

Комфортність: Ступінь відповідності реальних або проєктованих ТРС вимогам відпочиваючих, що визначає рівень задоволення та зручностей для користувачів.

Стійкість: Здатність ТРС протистояти зовнішнім і внутрішнім впливам, що

виходять із зовнішнього середовища або внутрішніх підсистем.

Ефективність: Баланс між вартістю ресурсів та досягнутим результатом, що відображає ступінь досягнення мети при оптимальних витратах.

Ієрархія: Відображення існуючої підпорядкованості ТРС, прояв нових якостей у системах вищого та нижчого порядку.

Надійність: Безаварійна робота ТРС, що свідчить про їхню стабільність та відсутність несправностей.

Ієрархія. Існує п'ять таксономічних рівнів ТРС. Перший

Видавалося доцільним використовувати для їх назв терміни, що відображають ступінь локалізації: точка, вузол, агломерація і т. д. Однак при більш детальному розгляді виявилось, що не завжди існує прямий зв'язок між рівнем ієрархії і ступенем територіальної концентрації, що вузли та агломерації перетворюються на точки при масштабуванні тощо. Тому для назви були обрані терміни, в основному запозичені з термінології, що описує ієрархію управління виробництвом. У результаті вийшов ряд: компанія, завод, з'єднання, об'єднання, галузь [34, 240].

Кожна ТРС утворює рекреаційну зону. А якщо підприємство формує рекреаційну зону незначних розмірів, то об'єднання є дуже великою рекреаційною зоною, а галузь дозволяє розглядати всю країну як єдину рекреаційну територію.

Рекреаційна зона відрізняється від ТРС тим, що на її території, крім самої ТРС, є інші рівноцінні функціональні системи, при цьому ні ступінь, ні рівень розвитку реставрації не грають ролі. Досить того, що відпочинок відбувається якось і десь всередині клітини, тому ми маємо право говорити про зони відпочинку, а є ще зони відпочинку, які повністю входять в ТРС і є, по суті, зонами відпочинку.

Таксономічні рівні. Рекреаційний заклад може виступати як санаторієм, так і туристичною базою, будинком відпочинку, пансіонатом, туристичним теплоходом, маршрутом або будинком рибалки. Зони відпочинку, мисливські угіддя, території та акваторії, по яких проходять маршрути, акваторії для риболовлі тощо.

Підприємства дозвілля хоч і є основними ТРС, але являють собою досить складну систему. Так, кемпінг може включати: кемпінг, всесезонні спальні корпуси, літній кінозал, котельню, пральню, господарські будівлі та житлові будинки. Персонал, спортивні майданчики, склади, їдальні, торгові стенди. Кожен із цих закладів є або спеціалізованою компанією, або фірмовою майстернею.

Залежно від функціонального типу дозвіллевого центру розміри дозвіллевого закладу можуть бути різними як за площею, так і за кількістю відпочиваючих. Компанії дозвілля можуть об'єднуватися, а можуть і не об'єднуватися, створюючи підприємства дозвілля.

Динаміка та еволюція. Динаміка і розвиток дозвіллевої діяльності відображаються в просторових формах територіальних систем, які постійно змінюються, одні швидко і повністю, інші повільно і частково. Зміни в першу чергу стосуються кількості та місткості рекреаційних закладів, площі рекреаційних зон та номенклатури функціональних типів рекреаційних закладів.

Основним показником рівня розвитку слід вважати ступінь відповідності функції ТРС провідним соціальним функціям. Оскільки територіальні системи продовжують розвиватися, відбувається перехід від функцій, які зараз є менш актуальними та ефективними для суспільства, до більш актуальних та ефективних. Найбільш прогресивною функцією дозвіллевої діяльності є всебічний розвиток людини. Відповідно, рейтинги основних функцій дозвіллевої діяльності зі зростанням прогресивності такі:

Відновлення: лікування, реабілітація;

Розвиток: фізичний (спорт), духовний (пізнання та творча діяльність) [12, 205].

Інтеграція класів і циклів, які мають вищий ранг, ніж ті, що вже присутні у функції конкретної TRS, можна розглядати як підвищення рівня розвитку TRS.

Другим важливим показником розвитку ТРС є ступінь технологічної організації системи, яка визначається різноманітністю робіт і циклів, що вимірюються в інформаційних одиницях. Збільшення різноманітності технологічної структури системи вважається прогресивним розвитком системної організації,

зменшення – регресивним [37, 490].

Третім показником рівня розвитку ТРС є її позиція в мережі.

Таблиця 1.2

Класифікація курортів за функціональним та геопросторовим критеріями

за зональними рекреаційно-кліматичними критеріями	високогірно-кліматичні (альпійські), приморські кліматичні сезонної дії, середземноморсько-кліматичного типу, тропічні (сухих або вологих тропіків)
Критерій	Типи курортів Функціональні критерії
приморські рекреаційно-відпочинкові	курорти-SPA, таласокурорти, поселення з інфраструктурою так званого пасивного пляжного відпочинку, курортні центри з інфраструктурою активної рекреації (аквапарками, яхтингом, серфінгом тощо), історико-культурні курортні центри (наприклад, Монако), курортполіси з модерними рекреаційно-готельними комплексами (де все включено: власні басейни, аквапарк, сауни, фітнес-центр, ресторани)
гірські активно-туристичні	два підкласи курортів (цілорічної дії і сезонної дії), на підставі чого виокремлюють курорти гірськолижні, літні активно-туристичні (маунт-байк, скелелазання, сплав гірськими річками тощо), екотуристичні, агротуристичні, мисливсько-туристичні, кліматично-оздоровчі, термально-оздоровчі і т. д.
лікувально-оздоровчі	питні, грязьові, купально-ропні, купально-термальні, кліматичні, спелеологічні (підземні)
Геопросторові критерії	
за орографічним критерієм	низинні, височинні, передгірні, гірські
за секторно-географічним критерієм	приморські, континентальні (а також такі підтипи, як субконтинентальні та океанічні)

За ландшафто-формувальними критеріями	приморські (піщані, галькові, скелясто-брилові), континентальні (приозерні, лісові, гірськолучні тощо)
за специфічними природними критеріями	питні водооздоровчі, термальні, приакваторіально-сольові (ропні) (на кшталт курортів Мертвого моря, солоних озер і лиманів), іонізаційно-сольові алергологічні (спелеологічні), грязьові, нафталанові, фітонцидні тощо
за демографічно-урбаністичними критеріями	курортполіси, великі поліфункціональні курортні центри, малі вузькоспеціалізовані курортні поселення, територіально відособлені локальні санаторно-курортні комплекси
за суспільними й економічними критеріями	місцевого значення, внутрішньодержавні, міжнародного класу; недорогі, респектабельні, фешенебельні; вузького (спеціалізовані) й широкого (загальнооздоровчо-відпочинкові) профілів

Джерело: [64]

Так, можна відзначити, що різноманітність показників ускладнює повне відображення рівня розвитку туристично-рекреаційних систем (ТРС). Збільшення технологічних структур у багатьох випадках призводить до неефективного виконання частини важливих функцій рекреаційної діяльності. Наприклад, в національних парках США спостерігається зростання різноманіття рекреаційних послуг, але одночасно відбувається зниження ефективності їх впливу на пізнання і духовний розвиток.

Розробка та ефективна робота туристично-рекреаційних систем вимагає комплексного підходу, що враховує економічні, соціальні, екологічні та культурні аспекти. Успішне функціонування таких систем залежить від забезпечення високої якості послуг та інфраструктури, раціонального використання природних ресурсів

та збереження біорізноманіття регіону.

1.2. Характеристика рекреаційного потенціалу Туреччини

Великий вплив на вибір потенційними туристами маршруту району подорожі має характер природних умов. Туристи враховують кліматичні та ландшафтні особливості, багатство та унікальність флори та фауни, а також природні можливості для активного відпочинку.

Так, географічне положення Туреччини дійсно відіграє важливу роль у розвитку туризму в країні. Кілька ключових аспектів географії сприяють привабливості Туреччини для туристів:

Близькість до морів: Розташування країни поруч з різними морями, такими як Середземне, Егейське та Чорне море, робить її привабливим місцем для пляжного туризму. Наявність численних курортів та прекрасних пляжів привертає відпочивальників.

Гірські хребти: Наявність гірських регіонів, таких як Тавр та Понтійські гори, створює унікальні умови для гірського туризму, велоспорту та пригод.

Характер узбережжя: Різноманіття узбережжя, включаючи піщані пляжі, кришталево чисте море та природні красоти, сприяють розвитку морського та прибережного туризму.

Розташування по відношенню до транзитних шляхів: Туреччина знаходиться на перехресті Європи та Азії, що робить її ключовим транзитним пунктом. Це сприяє розвитку культурного туризму та туризму для бізнесу.

Ці фактори разом створюють різноманітні можливості для туризму в Туреччині та привертають різні категорії туристів.

Туреччина розташована в Південно-Східній Європі і Південно-Західній Азії. Площа країни складає 814.578 кв. км. Європейська частина Туреччини, де розташовані 3% її території, називається Фракією, а азіатська частина, яка складає 97% країни, називається Анатолією. Довжина берегової лінії Туреччини складає 8 500 км, територія - 780 577 кв. км, На півночі омивається Чорним морем, на північному заході - Мармуровим морем, на півдні - Середземним морем, на заході - Егейським морем. Чорноморські гори з півночі і Тавр з півдня, як стіни оточують Анатолійську височину. На сході знаходяться згаслі вулкани і високі гори, з яких Арарат (5165 м) є найвищою точкою Туреччини.

Природа Туреччини різноманітна завдяки клімату і рельєфу. У прибережних горах переважає рослинність напівсухих субтропіків, на плоскогір'ях - субтропічних напівпустель. У нижніх частинах схилів гір, звернених до узбереж'я, ростуть середземноморські твердолисті ліси і кущі.

Клімат Туреччини варіюється по регіонах. Погоду в прибережних районах визначає вплив моря. На заході і півдні, де панує середземноморський клімат, літні місяці жаркі і сухі, зима м'яка. Центральні райони відокремлені від моря гірськими масивами, і тому клімат тут континентальний, літо жарке і сухе, зима - холодна з щедрими осіданнями.

Північні райони Туреччини і, особливо, гірські схили, що виходять до моря, характеризує чорноморський клімат. Влітку тут не так жарко, як в середземноморському районі, а зими холодніші.

У східних районах переважає різко континентальний клімат. Тут спостерігається велика різниця денної і нічної температури, а дощ йде досить рідко. Клімат північного узбережжя із-за гірського рельєфу характеризується великою кількістю опадів. В цілому по країні середня температура січня складає 5-15°C, липня - 15-32°C. У Анталії, наприклад, середньодобова температура січня може досягати 14,8°C, а липня - 33,6°C, середня температура морської води - відповідно до 16°C і 25°C. Туреччина може пишатись тривалим купальним сезоном.

Рисунок 2.1. Популярні курорти Туреччини

У цей період температура повітря встановлюється на відмітці $+30^{\circ}$. Останнім часом особливо привабливими для туристів стали райони південного узбережжя Туреччини : Анталія, Кемер, Аланія, Белек, Бодрум, Кемер, Кушадаси, Мармарис, Паландокен, Сіде, Стамбул, Улудаг, Фетхіє (рисунок 2.1).

Крім того, Туреччина відома і зимовим відпочинком: гірськолижні курорти Туреччини користуються великою популярністю, як у новачків, так і у професіоналів. Для зайняття цим видом спорту створені усі необхідні умови: безліч найрізноманітніших трас, школи для навчання лижам, магазини лижного устаткування. Кращі гірськолижні курорти Туреччини - Улудаг і Паландокен. У Середземноморській частині розташовані гірськолижні курорти Саклікент, а також курорт в горах Бей.

1.3. Територіальна організація курортно-рекреаційної діяльності в Туреччині

Важливим аспектом туризму в Туреччині є територіальна організація рекреаційної діяльності. Країна має багато різних регіонів зі своїми унікальними особливостями, що робить її одним із найпопулярніших туристичних місць у світі. У Туреччині багато пляжів, гірських курортів, пам'ятників та інших цікавих місць, які

пропонують туристам відпочити та розважитися.

Територіальна організація рекреаційної діяльності в Туреччині залежить від багатьох факторів, включаючи природні ресурси, пам'ятники та культурні особливості кожного регіону. Країна розділена на 7 регіонів, які мають свої унікальні особливості та туристичні можливості. Основні курортні зони: узбережжя Егейського і Середземного морів.

Щорічно узбережжя Егейського і Середземного морів відвідує величезна кількість туристів, кількість яких, за прогнозами експертів, подвоїться в найближчі 40 років. Природні біотопи вздовж більшої частини узбережжя будуть практично знищені рекреаційним використанням.

1. Егейський регіон (Додаток В)

На заході країни розташований регіон Егейського моря. Він славиться своїми пляжами та пам'ятниками. У регіоні є багато островів, де можна провести відпустку в оточенні природи. Найбільшою популярністю серед туристів користуються острови Кос, Родос і Хіос.

В Егейському регіоні Туреччини є багато різноманітних рекреаційних ресурсів, які забезпечують відпочинок і розваги для туристів з усього світу. Регіон є одним із найпопулярніших курортів Туреччини завдяки своїй природній красі, багатій культурній спадщині та різноманітності пропонованих тут можливостей дозвілля. Одним з основних рекреаційних ресурсів регіону є пляжі, які простягнулися на кілька кілометрів узбережжя. Пляжі в Егейському регіоні дуже різноманітні, і ви можете знайти як великі, популярні курорти, так і менші, більш приватні пляжі. Ви також можете насолодитися різноманітними водними видами спорту в регіоні, зокрема снорклінгом, дайвінгом і підводним плаванням.

Егейський регіон відомий своїми історичними та культурними пам'ятками, такими як стародавні грецькі міста, включаючи Ефес і Пергамон. Також можна відвідати безліч музеїв і художніх галерей, де представлені експонати різних епох.

Крім того, Егейський регіон є чудовим місцем для активного відпочинку та спорту. Тут можна досліджувати маршрути для гірських велосипедів, піші

прогулянки та катання на лижах, а також вітрильний спорт і серфінг.

Основним курортним регіоном на Егейському узбережжі Туреччини є провінція Мугла, куди входять такі відомі курорти, як Мармарис, Фетхіє і Бодрум. За даними Міністерства культури і туризму Туреччини, у 2019 році ці три курорти увійшли до 10 найпопулярніших курортів країни.

Таке місце відпочинку, як Фетхіє, вимагає особливої уваги. Має сенс віднести цю територію до якогось виду дозвілля, наприклад, курорту. За мотивами відпочинку доречно виділити Фетхіє для оздоровчого та пізнавального відпочинку. За ресурсним складом його можна поділити на пляжне купання, кліматолікування та натуралістичний відпочинок. Фетхіє - одне з найпопулярніших курортних міст на південному заході Туреччини, в провінції Мугла. Розташоване на узбережжі Егейського моря з заповідними гірськими лісами на заході та досить мальовничими пляжами на сході.

Ресурси відпочинку Фетхіє включають:

Фетхіє вражає своїм розмаїттям пляжів і можливостей відпочинку:

Пляжі:

Пляж Каліш: Затишний та чистий пляж, ідеальний для спокійного відпочинку та занять водними видами спорту.

Пляж Олюденіз: Відомий своєю кришталевою водою та красивим пейзажем, є відмінним вибором для пляжного відпочинку та парапланеризму.

Пляж Бельдібі: Чистий пляж з кам'янистими ділянками, де можна насолоджуватися спокійними моментами на березі.

Спа та засоби відпочинку:

У Фетхіє представлено багато готелів і спа-центрів, що пропонують розкішні послуги масажів, догляду за шкірою, саун та турецьких лазень, дозволяючи вам повністю розслабитися і насолоджуватися відпочинком.

Водні розваги:

З моментом адреналіну можна насолоджуватися кайтсерфінгом, дайвінгом,

риболовлею, віндсерфінгом, парапланеризмом, катанням на водних лижах та іншими водними розвагами.

Експерсії:

Культурні та історичні враження можна знайти під час експерсій до античного міста Тліссос, руїн грецьких і римських поселень, а також унікальних поховань лікійців.

Прогулянки на катамаранах, човнах і яхтах дозволяють насолоджуватися красою місцевого узбережжя і відкривати нові перспективи відпочинку.

Фетхіє створює неперевершені умови для незабутнього та різноманітного відпочинку.

Таким чином, Фетхіє пропонує багато можливостей для відпочинку туристів, тому це популярний курорт Туреччини.

Ці вражаючі статистичні дані свідчать про величезну популярність регіону Мугла та загальної привабливості Туреччини як туристичної дестинації. Особливо це стосується курортів на Егейському узбережжі, таких як Фетхіє, з його чудовими пляжами і розвинутою інфраструктурою.

Неабияким досягненням є рекордна кількість понад 45 мільйонів іноземних туристів, які відвідали Туреччину в 2019 році. Це свідчить про впевнений розвиток туристичного сектору та позитивне сприйняття країни як привабливого місця для відпочинку.

Регіон Мугла, з його трічі увійшовшими до ТОП-10 курортів, є економічно значущим туристичним об'єктом, привертаючи мільйони туристів і генеруючи величезну кількість ночей. Ці дані підтверджують успішну стратегію країни в розвитку туристичного сектору і визначають Мугла як один із ключових туристичних напрямків у Туреччині.

Згідно з офіційними даними Міністерства культури і туризму Туреччини, більшість туристів, які відвідують Егейський регіон, приїжджають з таких країн, як Росія, Німеччина, Україна, Великобританія, Франція та Італія. Більшість туристів,

які відвідують курорти Мугли, - це іноземні туристи, які складають понад 90% від загальної кількості відвідувачів.

1. Середземноморський регіон

Найбільшою популярністю серед туристів користується Середземноморський регіон. До нього входять такі міста, як Анталія, Аланія та Кемер. У регіоні багато пляжів і гірських курортів. Туристи також можуть відвідати такі історичні місця, як Пергам, Ефес і Мір.

Середземноморський регіон Туреччини є одним із найпопулярніших туристичних напрямків у світі. Теплий клімат, водні та пляжні розваги, готелі та курорти світового класу приваблюють мільйони відвідувачів з різних країн світу. Нижче представлені основні рекреаційні ресурси, доступні туристам у середземноморському регіоні Туреччини.

Перші ресурси, які можна назвати, це пляжі. Середземноморський регіон має десятки кілометрів піщаних пляжів із чистою водою, низькими хвилями та теплою температурою. У цьому регіоні ви знайдете пляжі, які підходять для різних видів відпочинку, включаючи сімейний відпочинок, романтичний відпочинок, екстремальний відпочинок і спортивний відпочинок.

Другий ресурс – морські екскурсії. Середземномор'ю Туреччини доступні численні морські екскурсії, включаючи прогулянки на катамарані, водні мотоцикли та парасейлінг. Відвідувачі можуть відправитися на острів Майдан чи узбережжя Мертвого моря або просто провести день на яхті.

Третій ресурс – це пам'ятки архітектури та культури. У цьому регіоні ви знайдете руїни стародавніх міст, заснованих у римські часи, таких як:

Стародавні міста Пергам і Аспендос. Туреччина знаходиться на перехресті світових культур і багата історичними пам'ятками в різних регіонах країни. Одним із таких регіонів є Середземномор'я, яке приваблює своїми історичними пам'ятками тисячі туристів з усього світу. У цьому нарисі ми розглянемо основні історичні пам'ятки, які можна побачити в середземноморському регіоні Туреччини [40, 96].

Однією з найвідоміших пам'яток Середземномор'я є античне місто Ефес. Ефес, розташований на південному заході Туреччини, є одним із найкраще збережених

античних міст у світі. Серед його головних визначних пам'яток

- Бібліотека Цельса, Археологічний музей, театр і храм Артеміди.

Аспендос:

Аспендос — це стародавнє місто з римським амфітеатром, який дивовижно зберігся до наших днів. Театр, здатний вмістити до 15 000 глядачів, визначається своєю величчю та є одним з найвідоміших та найвражаючих архітектурних пам'яток Туреччини.

Пергам:

Стародавнє місто Пергам, засноване в 3 столітті до нашої ери, манить туристів своєю багатозначною історією. Заснований у 1 столітті до нашої ери, воно стало важливим центром культури та науки. Пам'ятки включають середню школу, бібліотеку, театр, вівтар Зевса та Пергамський акрополь.

Анталія:

Анталія, один з найпопулярніших рекреаційних регіонів Туреччини, розташований на узбережжі Середземного моря. Місто приваблює туристів своїми чудовими пляжами, розкішними курортами та багатою історією. Цей регіон надає широкий спектр розваг, включаючи спорт, культурний відпочинок, екскурсії та пляжний відпочинок.

За даними Міністерства культури і туризму Туреччини, у 2019 році Анталію відвідали близько 15 мільйонів туристів. Це близько 35% від загальної кількості туристів, які відвідали Туреччину цього року.

Пляжі Анталії:

Анталія славиться своїми вражаючими пляжами, налічуючи понад 200 узбережжя з загальною протяжністю більше 640 кілометрів. Ці пляжі різноманітні - від піщаних до галькових. Серед найбільших та найпопулярніших можна виділити пляжі Коньяалті, Лара і Клеопатра, які приваблюють туристів своєю красою та зручностями.

Історичні пам'ятки:

Окрім природних принад міста, Анталія також славиться численними історичними пам'ятками. Міські стіни, пам'ятник Ататюрку, музей антикваріату - це лише кілька з них. Вони запрошують туристів на захоплюючу подорож у минуле, де можна оцінити багатство культурної спадщини міста.

Парки і сади:

Анталія дбає про природне середовище та надає можливість насолоджуватися зеленим ландшафтом. За містом розташовано понад 40 парків і садів, де туристи можуть відпочити, насолоджуючись природою та красою міського ландшафту.

Усе це робить Анталію не лише популярним курортом на узбережжі Середземного моря, але й багатограним туристичним напрямком, який задовольнює потреби різних видів відпочинку.

Кемер - ще один відомий курортний регіон, розташований в 40 км на південь від Анталії. Це місце, яке часто відвідують сім'ї з дітьми, оскільки тут багато готелів і розваг. Крім того, у Кемері пропонуються водні види спорту, такі як дайвінг, снорклінг і водні лижі.

Бодрум – ще один відомий регіон Туреччини, розташований на узбережжі Егейського моря. Це популярне місце серед молоді, адже її тут дуже багато.

Клуби та розважальні заклади. Бодрум також відомий своїми історичними пам'ятками, такими як Св. Петра та Мавзолей, які є об'єктом Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [4, 258].

Аланія, розташована на узбережжі Середземного моря в Туреччині, є привабливим курортним напрямком, де ви можете насолоджуватися сонцем на чистих пляжах і смакувати місцеві страви та напої. Крім того, в Аланії розташовані численні історичні пам'ятки, такі як замок Аланії і Редбрук. Середземноморський регіон Туреччини є одним з найбільш популярних туристичних напрямків у країні, охоплюючи провінції Адана, Анталія, Мерсін, Бурса, Каясері, Османіє та Конья.

Середземне море.

За даними Міністерства культури і туризму Туреччини, загальна кількість туристів, які відвідали Середземномор'я у 2019 році, досягла 18,5 мільйонів. Це більше половини від загальної кількості туристів, які відвідали Туреччину протягом року. Найбільше туристів прибуло в провінції Анталія (14,4 млн) і Мерсін (2,4 млн).

За даними Всесвітньої туристичної організації, середземноморський регіон Туреччини входить до п'ятірки найбільш відвідуваних регіонів світу. У 2019 році загалом близько 45 мільйонів туристів відвідали Туреччину, з яких понад 40% обрали Середземномор'я своїм основним напрямком подорожі.

Що стосується розмірів туристичної індустрії, то на неї припадає значна частина ВВП Туреччини. За даними Міністерства культури і туризму, у 2019 році туризм створив 12,3% ВВП Туреччини, а також забезпечив роботою понад 2 мільйони людей [36, 63].

У середземноморській Туреччині налічується понад 4000 готелів та інших гостьових закладів, які можуть прийняти понад 700 000 туристів одночасно. Загальна кількість туристичних об'єктів області становить понад 4 тис., включаючи музеї, археологічні та інші історичні пам'ятки, парки та заповідники.

Варто також відзначити, що середземноморський регіон Туреччини відомий своїми пляжами і розважальними закладами, які також приваблюють туристів. У регіоні понад 300 пляжів з різним рівнем комфорту та оснащення. Регіон також відомий своїми водними видами спорту, такими як дайвінг, серфінг, катання на водних ковзанах та інші.

1. Південно-Східна Анатолія

Південно-східна Анатолія є одним із найспекотніших і найпосушливіших регіонів Туреччини. Тут ви можете знайти багато різних видів відпочинку, таких як пляжний відпочинок, культурний відпочинок і пригодницький відпочинок. В області розвинута рекреаційна система, яка пропонує різноманітні маршрути та послуги для туристів.

Одним з найвідоміших курортів регіону є Антакья. Розташований на узбережжі Середземного моря, Антакья є одним з найпопулярніших курортних міст

Туреччини. Місто має чудові пляжі та розкішні готелі, які пропонують туристам широкий спектр послуг. Крім того, Антак'я багата історичними та культурними пам'ятками, такими як Музей мозаїки та пам'ятник Ататюрку, де туристи можуть дізнатися більше про історію та культуру регіону.

Ще одним популярним курортом регіону є Адана. Місто, розташоване на березі річки Сейхан, славиться своїми ринками під відкритим небом і багатою кухнею. Тут можна спробувати багато місцевих страв, наприклад, шашлик і баклажани в оливковій олії. Крім того, в Адані є багато історичних пам'яток, таких як замок Адани і стародавнє місто Мезітлібак.

Регіон також відкриває перед туристами розмаїття можливостей для активного відпочинку на природі, таких як рафтинг і гірські походи. Додатковим бонусом є можливість відвідати національний парк Г'юлг'юлу.

Курортно-рекреаційна система становить одну з ключових галузей економіки Туреччини. Країна приваблює мільйони туристів з усього світу, що не тільки сприяє розвитку туристичного сектору, але й вносить значний вклад у ВВП країни.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ТУРЕЧЧИНИ

2.1 Оцінка природно-географічних особливостей Туреччини

Відновлювальні процеси в усьому світі відбуваються вкрай нерівномірно, що пов'язано насамперед з різним рівнем соціально-економічного розвитку країн і регіонів. У найзагальнішому вигляді територіальна нерівність відображає різний рівень соціально-економічного розвитку Півночі та Півдня (центру та периферії світового господарства). За даними UNWTO, на розвинені країни припадає понад 50% усіх туристичних прибуттів, хоча країни, що розвиваються, швидко розширюють свою присутність на світовому туристичному ринку.

Розвиток рекреації та туризму характеризується безперервним географічним розширенням та диверсифікацією туристичних напрямків. У 1950 р. через Західну Європу та Північну Америку пролягали 15 маршрутів з найбільшим обсягом обслуговування - до 97% туристів. Наприкінці 20 століття тут було зосереджено близько 80% туристичних потоків. А з 1990-х років Азіатсько-Тихоокеанський регіон сміливо увійшов до групи лідерів, його частка перевищила 10%, а темпи зростання туристичних потоків виявилися найвищими у світі. В даний час на ці три макрорегіони припадає 88,8% загального обсягу туристичних прибуттів у світі (в тому числі на Європу - 52,2%, Америку - 16%, Азію і Тихий океан - 20,6%) і 91,8% всіх грошових надходжень міжнародного туризму. Для всіх шести туристичних макрорегіонів світу характерна позитивна тенденція збільшення туристичних потоків. Останніми роками близько 51% закордонних туристичних поїздок здійснюються з метою відпочинку, відпочинку та оздоровлення, 15% - це ділові та службові поїздки, 27% - зі спеціальною метою: відвідування друзів і родичів, паломництво, лікування; 7% - на інші цілі.

До найхарактерніших тенденцій процесу глобального відновлення в першому десятилітті XXI століття можна віднести: 1. уповільнення темпів зростання туристичних потоків; 2. Сильна конкуренція з боку регіонів і країн, готових прийняти відпочиваючих; 3. Усвідомлення зростаючого впливу економічних,

соціально-культурних і екологічних факторів на туризм; 4. Висока обізнаність споживачів; 5. Високі вимоги до якості туристичних продуктів і послуг.

Значно змінилася і жанрова структура міжнародного ринку дозвілля. Окрім традиційних видів туризму (культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, релігійний), за останні два десятиліття набули популярності незвичайні та специфічні види туризму (екологічний, екстремальний, сільський, дайвінг, гольф та інші). Загальною тенденцією є поляризація туристичних уподобань: вона характеризується, з одного боку, посиленням позицій масового туризму в розвинутих туристичних країнах, а з іншого боку, зростанням попиту на індивідуальні послуги або спеціалізовані туристичні продуктів. Туризм, як особлива форма діяльності, спрямована на надання рекреаційно-оздоровчих послуг, в силу своєї специфіки має як позитивні, так і негативні наслідки. Останній проявляється у все більших масштабах і його вплив на навколишнє середовище може набути незворотного характеру. Можна виділити ряд негативних зовнішніх ефектів розвитку туризму, як на навколишнє середовище, так і на соціально-економічну сферу:

- Порушення природних зв'язків в екосистемах;
- нераціональне (частково безконтрольне) використання природних ресурсів;
- інтенсивне забруднення навколишнього середовища;
- Ерозія ґрунту та берегів водойм;
- Підвищення рівня шуму та вібрації;
- невиправдане збільшення щільності населення в туристично-рекреаційних центрах;
- Втрата традиційних видів діяльності, традиційних економічних систем, зміна місцевої індивідуальності.

За відсутності довгострокової наукової концепції розвитку та повноцінної комерціалізації туризму все більш очевидними стають негативні соціальні наслідки туристичної діяльності:

- Зміна звичного побуту і традицій населення;
- зміна психології споживання матеріальних благ;

- Зростання злочинності, наркоманії та проституції;
- Впровадження в країну шкідливих звичок і невластивого країні способу життя;
- Зміна моральних орієнтирів молоді.

Це означає, що рівень забруднення цієї курортної зони можна порівняти з промисловими зонами. Наприклад, у Непалі, де дуже популярний такий активний відпочинок, як походи, за наявними оцінками, кожен турист спалює близько 6 кг деревини на день. І це при тому, що в країні гострий дефіцит палива. У Каїрі, столиці Єгипту, великий готель споживає щорічно стільки ж електроенергії, скільки 3600 домогосподарств із середнім рівнем доходу. У Карибському басейні туристичний попит на морепродукти настільки високий, що він став головним фактором збільшення навантаження на популяції омарів і мідій.

Від того, наскільки умови відпочинку та рівень послуг відповідають очікуванням, багато в чому залежить, чи будуть туристи задоволені часом, проведеним у санаторії. Оскільки незаймана природа є необхідною умовою приємного проведення часу, її охорона стає важливим економічним фактором туристичної галузі.

Великий вплив на вибір потенційними туристами маршруту місцевості подорожі має характер природних умов. Туристи враховують кліматичні та ландшафтні особливості, багатство та унікальність флори та фауни, а також природні можливості для активного відпочинку. [49. стор 73]

Дуже важливу роль для туризму в Туреччині відіграє географічне положення країни. Перш за все, слід звернути увагу на близькість морів, гірських хребтів, характер узбережжя та розташування країни щодо основних постачальників туристів, а також розташування регіону на важливих транзитних шляхах.

Велике значення для туристів має розвантажувальна Туреччина, якщо подивитися на географічну карту Туреччини, то можна побачити велику кількість гір і плоскогір'їв. Роздробленість країни визначається вертикальним поділом природних ландшафтів, різноманітністю дикорослих і культурних рослин, багатство яких на території Туреччини поступається лише різноманітності флори Кавказу. У

Туреччині високі, нерівні ущелини та гірські хребти із засніженими вершинами зливаються з глибокими долинами, великими посушливими нагір'ями та вічнозеленими прибережними рівнинами. За характером рельєфу Туреччина є гірською країною: її середня висота над рівнем моря становить близько 1000 м.

Територія Туреччини знаходиться в субтропічному кліматичному поясі. Однак гірський, дуже різноманітний рельєф і дуже складна циркуляція повітряних мас зумовили велику різноманітність кліматичних районів. Чорноморське узбережжя Туреччини характеризується помірно теплим кліматом з високою вологістю, відносно рівномірним розподілом опадів за сезонами, жарким літом і прохолодною зимою. Середня температура січня на узбережжі $-1-5$, $+7^{\circ}$, липня $+22$, $+24^{\circ}$. Детальніше про температурний режим можна дізнатися в додатках. Високі Понтійські гори захищають узбережжя Чорного моря взимку від впливу холодних повітряних мас, що проникають у глиб материка, а Чорне море зменшує вплив холодних північних вітрів. Крім того, східну частину Чорноморського узбережжя захищають від проникнення холодних вітрів високі гори Кавказу. [54]

Для досить широкої прибережної смуги Егейського моря і дуже вузького узбережжя Середземного моря характерний типовий середземноморський клімат з характерним жарким сухим літом і теплою дощовою зимою. Середня температура найтеплішого місяця (липня або серпня) в Адані становить $+28^{\circ}$, а найхолоднішого місяця (січня або лютого) $+10^{\circ}$. У східних, більш гірських районах, літо прохолодне, а взимку мороз. Кількість опадів, що випадає на узбережжі Егейського моря, становить 500-800 мм на рік, у західному Таврі (на навітряних схилах) 1000-1500 мм, у східному до 500 мм.

Північ Західної Анатолії знаходиться під впливом теплого Мармурового моря (температура верхнього шару води близько $+25^{\circ}\text{C}$ влітку і близько $+8^{\circ}\text{C}$ взимку) і має сприятливі кліматичні умови для землеробства. Узбережжя і острови Мармурового моря є популярним місцем відпочинку жителів Стамбула і сусідніх міст. Навесні, коли на узбережжі Чорного моря ще холодно, можна скупатися в Мармуровому морі. [37. сторінка 267]

Національні парки та заповідники. Туреччина лише порівняно недавно почала використовувати свої кілька охоронюваних територій для туристичних цілей. Через особливі природно-кліматичні умови повноцінних заповідників тут небагато, і більшість з них межують або перекривають територію з більш характерними для країни культурно-історичними парками. Головні природні національні парки країни - Олімпос - Бейдагларі, Кеprüлю, Ділек, Каратепе-Арсланташ, Мунзур - Вадіс і Улудаг - не тільки охороняють природні комплекси того чи іншого регіону, але й надають численні можливості для активного відпочинку або відвідування відомих пам'яток. Національний парк Олімпос-Бейдагларі охоплює Таврські гори між горами Бей (Бейдагларі) і Середземним морем, приблизно в 40-50 кілометрах на захід від Анталії. Найбільшу частину парку займає гірський масив Олімп з його ущелинами та зеленими лісами, які утворюють три природні зони – прибережні ліси, гірські хвойні ліси та альпійські луки. Крім того, гора Тахтала (Янарташ) з місцями витоку природного газу, курортні міста Кемер, Бельдібі, Хейнюк, Кириш, Чамьюва і Текірова, кілька островів, частина археологічних пам'яток Демре (Миру), Олімпос, Фініко і Фазеліс, а також новий екопарк і форелеве господарство в Текірові. У заповіднику мешкає понад 370 видів вищих рослин, понад 80 видів ссавців, 110 видів птахів і 90 рептилій, у тому числі морська черепаха.

Національний парк Гереме (Goreme Milli Parki ve Karadokyanin Kayalik Voluimleri) розташований в 3 км на північний схід від Учісара (Каппадокія) і являє собою справжній музей під відкритим небом площею близько 300 квадратних метрів. км На території парку виявлено багато скельних монастирських комплексів і печерних поселень, 6 церков, більше двох десятків стародавніх сіл «звичайного» типу і музейний комплекс. Вся територія Гереме разом з прилеглими районами долини Горгундере включена до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

У 48 км на схід від Анталії, неподалік від стародавнього міста Аспенд, розташований національний парк Копрулу Каньйон Міллі Паркі. Головними прикрасами цієї великої (понад 500 га) території є красива ущелина Кеprüлю, римські мости Олук і Богрум і руїни колись могутнього стародавнього міста Зельге високо в горах, поблизу сучасного села Зерк або Алтинкая (Zerk, Altinkaya). У

кронах місцевих кипарисів, евкаліптів, фісташкових і кедрових дерев мешкає понад 100 унікальних видів птахів, в тому числі бурштинова сова - символ Белека. Незважаючи на відносну віддаленість цих місць від головної курортної зони Анталії, влітку ці красиві місця буквально завалені туристами. По території парку протікає гірська річка Кеprü, швидка течія якої ідеально підходить для рафтингу (створено дванадцяти кілометровий маршрут), є місця для скелелазіння та декілька маршрутів для верхової їзди та піших прогулянок.

У 20 км на південь від міста Егірдір і однойменного курортного озера знаходяться дві природні зони.

Невеликий лісовий природний парк Каснак охороняє найбільшу в країні популяцію вулканічних дубів (*Quercus volcanicus*) і прекрасний змішаний ліс з ялівцем, кедром, дикими орхідеями та півоніями, які дуже мальовничо цвітуть у травні. Тут також живе велике пташине співтовариство, є три види дятлів, більше 15 видів синиць, дроздів і дятлів. Неподалік знаходиться не менш скромний національний парк Ковад Міла, що розкинувся вздовж південного берега однойменного озера.

Пташиний заповідник «Озеро Куш» починається за 18 км на південний схід від прибережного міста Бандирма. У 1938 році дельти Коячая і Карадере, а також болотиста місцевість у північно-східній частині озера були оголошені природним заповідником і з тих пір стали одним з важливих проміжних пунктів на шляху перелітних птахів з усього світу через Європу в південь. Найкращий час для відвідування парку – листопад (після перших осінніх дощів) і квітень-травень, коли територією літає до трьох мільйонів птахів приблизно 239 видів. В інший час можна просто спостерігати за життям цієї цікавої екосистеми і цілком комфортно почуватися в безпосередній близькості від великих населених пунктів. Парк працює щодня з 7:00 до 17:30, вхідний квиток - 2 YTL. Є невеликий інформаційний центр з діорами та виставками (турецькою мовою), а також оглядова вежа. [30 стор.232]

20 км на північний захід від Анталії, біля підніжжя гори Дарім (1.557 м), поширюється на гірський заповідник *Düzlerşami*, який охороняє рідкісні види лісових оленів і гірських козлів. Крім того, в цьому регіоні можна побачити пагорб

Хек, кілька глибоких ущелин, природний парк Гуллюк з Музеєм флори і фауни і безліч печер.

Національний парк Памуккале відомий у всьому світі і входить до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Численні термальні джерела (температура води +30-45 °С) з водою, перенасиченою гідрокарбонатом кальцію, десятками струмків піднімаються зі схилів і за рахунок випадання солей утворюють білосніжні травертинові тераси. Протягом багатьох століть цей білий «саван» покривав весь схил, і тепер Памуккале («Бавовняна фортеця») дійсно нагадує величезну гору бавовни, розкладену для просушування велетнями. Для відвідувачів відкрита лише невелика частина плато і його передгір'я, де відкриті численні купальні.

Національний парк Улудаг вважається самим незвичайним заповідником Туреччини. Гірський масив Улудаг (2500-2551 м) розташований всього в двох десятках кілометрів від одного з найбільших міст країни - Бурси - і майже повністю вкритий густим хвойним лісом. Природні умови цього місця досить незвичайні - при середньорічній температурі повітря близько +16 ° С сніг тут випадає з листопада по квітень, а в окремі роки випадає до трьох метрів снігу. У той же час на території парку знаходиться один з найбільших гірськолижних курортів країни, є безліч пішохідних і кінних маршрутів, а також відведених місць для скелелазіння.

Рослинний і тваринний світ. Рослинний світ Туреччини, що включає близько 6700 видів рослин, багатий і різноманітний. Можна виділити дві основні зони рослинності – прибережну та внутрішню. Прибережна частина прибережної зони являє собою в основному культурну смугу, тобто. Х. Поля, сади, городи. Далі йде ділянка з лісами та чагарниками.

Фауна Туреччини характеризується достатком пустельних-степових і гірських видів. У гірських лісах зустрічається шляхетний олень, лань, козуля, кабан, леопард, ведмідь, борсук. Для безлісних гір характерні безоаровий козел і муфлон. На плоскогір'ях живуть степова рись і шакали. Такі широко розповсюджені види тварин, як вовк, лисиця, заєць, у Малій Азії мають місцеві підвиди. Багато степових гризунів і плазунів.

Пташиний світ дуже різноманітний. З великих хижих птахів водяться орли, грифи, сараш, шуліки, яструби. Зустрічаються білі лелеки. Дрозди, дятли, зозулі, жайворонки, синиці, солов'ї, ластівки. Журавлі, чаплі, гуси, качки, Чибис, чайки.

Іхтіофауна представлена усілякими видами риб, що живуть у морських басейнах Туреччини. В основному це кефаль, скумбрія, оселедців, осетрові і ін. [53]

Водні ресурси. Туреччина має значні гідроенергетичні ресурси. Винятком є лише Анатолійське плоскогір'я. Проте використання водних запасів ускладнюється складними кліматичними та геоморфологічними умовами, а також недостатньо високим рівнем розвитку народного господарства. Високогірні регіони Туреччини отримують більшу частину опадів, головним чином у вигляді снігу, і це допомагає жити дуже густу гідрографічну мережу та поповнювати резервуари підземних вод протягом року. Лише невелика частина країни (Анатолійське плоскогір'я) має внутрішній стік; Для нього характерні річки, які пересихають у посушливий період, і солоні озера. Оскільки опади, за винятком узбережжя Чорного моря, розподіляються протягом року вкрай нерівномірно, більшість річок мають весняний максимум. У період найбільшої потреби вологи для росту однорічних культур поверхневий стік зменшується - до мінімуму восени перед початком сезону холодних дощів. У південній Анатолії, де вже випадає недостатня кількість опадів, ситуація ускладнюється широким використанням пористого вапняку. Найбільшими річками Чорноморського басейну є Кизилірмак (1355 км), Сакар'я (824), Ешілірмак (519 км) і Хорух (466 км). З річок, що впадають в Мармурове море, найбільшою є Сусурлук або Сима (321 км). Басейн Егейського моря включає такі відносно великі річки: Гедіз (401 км), Бююк Мендерес (307 км), Кючюк Мендерес (175 км) і Мерич (Маріца). Із загальної протяжності останнього - 490 км - 211 км нижньої течії служать кордоном між Туреччиною і Грецією. Значні річки басейну Середземного моря — Сейхан (560 км), Джейхан (509 км), річки Євфрат і Тигр беруть початок у Туреччині і впадають у Перську затоку. Із загальної протяжності перших 2800 км 1263 км лежать на території Туреччини. Із загальної довжини другого каналу (1900 км) 523 км припадає на територію Туреччини, де річка називається Дійле. Крім того,

на території Туреччини знаходиться виток Кури, що впадає в Каспійське море (довжина каналу в межах Туреччини становить 150 км), а також її найбільша притока Араксу (з р. загальна довжина каналу 1059 км, на територію Туреччини припадає 548 км). На території Туреччини близько 50 озер, найбільшими з яких є солоні озера Ван (3713 км²) і Туз (1500 км²), а також прісноводні озера Бейшехір (656 км²) і Егрідір (468 км²). В результаті активного гідротехнічного будівництва, особливо на річках Євфрат і Тигр, на території сучасної Туреччини було споруджено близько 70 водосховищ, найбільші з яких – водосховища імені Ататюрка (817 км²), Кеба (675 км²) і Каракая (298 км²). [42. стор.335]. Як бачимо, природні багатства Туреччини створюють всі необхідні умови для відпочинку всієї родини, а це море, гори і неймовірно красива природа.

Раціональне природокористування — система природокористування, при якій повністю використовуються видобуті природні ресурси, відновлюються відновлювані природні ресурси, повністю і багаторазово використовуються (тобто організовується безвідходне виробництво) відходи виробництва, що дає змогу значно зменшити забруднення навколишнього середовища. Раціональне природокористування характерне для інтенсивного сільського господарства, яке розвивається на основі науково-технічного прогресу та доброї організації праці з високою продуктивністю. Прикладом раціонального природокористування може бути безвідходне виробництво, при якому відходи повністю утилізуються, скорочуючи споживання сировини та зводячи до мінімуму вплив на навколишнє середовище. Одним із видів безвідходного виробництва є багаторазове використання в технологічному процесі води річок, озер, свердловин тощо. Використана вода очищається та повторно використовується у виробничому процесі.

Нераціональне природокористування — система природокористування, за якої легкодоступні природні ресурси використовуються у великих кількостях і не повністю, що призводить до швидкого виснаження ресурсів.

Система заходів, спрямованих на підтримку взаємодії між діяльністю людини і природним довкіллям, називається охороною природи. Охорона довкілля - це

комплекс різних заходів, спрямованих на забезпечення функціонування природних систем. Раціональне природокористування має на меті забезпечення економної експлуатації природних ресурсів і умов існування людства.

До системи особливо охоронюваних природних територій входять заповідники, національні парки, заповідні території та пам'ятки природи. Інструментом контролю за станом біосфери є екологічний моніторинг – система безперервного спостереження за станом навколишнього природного середовища у зв'язку з господарською діяльністю людини.

Вплив туризму на природне середовище можна контролювати прямо чи опосередковано. Пряме управління включає: обмеження загальної кількості туристів, закриття для відвідування особливо цінних природних об'єктів і територій, використання сучасних технічних засобів і новітніх технологій, що дозволяють мінімізувати забруднення навколишнього середовища. Невиконання встановлених норм і правил вимагає накладення відповідних санкцій (штрафів, приписів тощо). Непряме управління є більш гнучким способом впливу на поведінку туристів і базується на підвищенні рівня їх культури, екологічної освіти, вихованні шанобливого ставлення до місцевих жителів, а також дбайливого і гуманного ставлення до представників фауни регіону та флора відвіданої території. Для забезпечення рекреаційної стійкості природних систем і досягнення сталого розвитку туризму необхідно поєднати обидва варіанти для туристів.

Турбота про безпеку людей і захист навколишнього середовища сьогодні є невід'ємною частиною регіональної туристичної політики. З кожним роком все більше туристів обирають більш безпечний для природи відпочинок. Водночас фахівці з туризму та гостинності відзначають, що мандрівники стали відповідальніше ставитися до цього питання. Одним із найефективніших заходів збереження туристично-відпочинкових ресурсів є розвиток екологічного туризму. Відповідно до списку, підготовленого Всесвітнім фондом дикої природи (WWF), дев'ять регіонів і районів Туреччини були обрані серед 100 екологічних місць Європи. Вони важливі не тільки з точки зору захисту навколишнього середовища, але й є чудовими варіантами для екотуризму в Туреччині. Ці території називають

екологічними «гарячими точками» за термінологією установ, що займаються охороною навколишнього середовища. Таким чином організації та експерти визначають території, які потребують першочергового захисту через крихкість їхніх екосистем. Усі ці дев'ять місць у Туреччині унікальні з точки зору місцевих жителів, оскільки їм загрожує зникнення рослин і тварин, незаймані ліси та їх незвичайна краса. Унікальне місце знаходиться в годині їзди автобусом від великого мегаполісу Ізміра – заповідника «Пташиний рай». Розташоване в гирлі річки Гедіз, це величезне болото, спеціально створене для полегшення роботи наукового персоналу та спостереження за птахами. Гордістю заповідника є популяція рожевих фламінго, які тут гніздяться і вигодовують своїх пташенят. Спеціально для фламінго значна частина заповідника перетворена на невеликі - до півметра глибиною - озера з каламутною солоною водою, в яких навесні і влітку розмножується велика кількість дрібних риб і ракоподібних. Не дивно, що крім фламінго в цих озерах живе багато пеліканів, куликів, качок, чайок і крячків.

На південному середземноморському узбережжі Туреччини є кілька пляжів, де кілька сотень самок морських черепах щороку відкладають яйця наприкінці травня. Найвідоміші «розплідники черепах» у Туреччині — це лагуна Ак'ятан, природний заповідник Акгель у дельті річки Хексу, пляж Казанла, Самандаг, Белек, Патара та Ізтузу. На ньому відкладають яйця зелена морська черепаха і черепаха болотна.

Абсолютним центром екотуризму в Туреччині є Каппадокія. Місцеві пейзажі, печери та підземні міста не залишать байдужим мандрівника. Багато любителів екотуризму їдуть сюди спеціально, минаючи турецькі пляжі. Велосипедні дослідження дуже популярні. Ще одним центром екотуризму в Туреччині є Памуккале.

Любителям підводного світу підійде як Середземне, так і Егейське море. Тому в Туреччині така популярна риболовля. У будь-якому прибережному містечку можна легко знайти власника приватного човна або невелику компанію, з якими можна домовитися про вихід у море на кілька годин, цілий день або всю ніч за дуже розумною ціною. Рибалки тут можуть зловити мезгит, сокар, морський окунь, камбала і навіть катран. Підводний світ Туреччини порадує своєю яскравістю і

неповторністю любителів екотуризму. Любителі дайвінгу мають можливість зустрітися з голожаберниками, муренами, восьминогами та багатьма видами риб. Спеціально для непосидючих туристів Туреччина пропонує можливість піти в гори Таврського регіону, поспостерігати за оленями і орлами або прогулятися по пишним хвойним лісам на півночі країни. Таким чином, екотуризм у Туреччині ідеально підходить для знайомства з природою Середземномор'я. Екотуризм захистить турецькі села, сприяючи повазі до місцевих звичаїв і підтримуючи місцеву економіку, і запобігатиме вирубці лісів, заохочуючи будівництво туристичних комерційних об'єктів, таких як масові курорти та готелі обмежені. Турецькі екомандрівники уникають багатолюдних туристичних маршрутів або, як альтернатива, подорожують у міжсезоння, харчуються продуктами місцевого виробництва та зупиняються в готелях, що належать місцевим жителям.

Звідси можна зробити висновок, що Туреччина має всі необхідні ресурси для розвитку сталого туризму в дусі екотуристської концепції збереження та раціонального використання туристично-рекреаційних ресурсів.

2.2 Аналіз пляжних курортів на Середземному і Егейському морі

Історичні чинники є важливим фактором у формуванні курортного туристичного комплексу в Туреччині, як і в будь-якій іншій країні.

Туреччина – країна з довгою та цікавою історією, яка, природно, впливає на всі сфери її економіки.

Перші поселення на території сучасної Туреччини з'явилися в VIII столітті. Тут знаходяться найвидатніші пам'ятники давнини до нашої ери - руїни Трої. Троя — легендарне місто, оспіване Гомером. Головною туристичною визначною пам'яткою є зона розкопок, де можна побачити оборонні стіни міста, залишки численних будинків, храмів, театрів і величезного дерев'яного коня, побудованого сьогодні.

Велика частина території входила до складу Османської імперії, що залишило надзвичайно великий слід у цій країні. Найвидатнішим місцем є, звичайно, Стамбул.

Це місто є одним з найстаріших і найкрасивіших міст світу. Портове місто з 2500-річною історією, у минулому столиця трьох імперій: Римської, Візантійської та Османської, сьогодні це економічна та культурна столиця Турецької Республіки. Місто двічі змінювало назву (Візантія і Константинополь) і релігію. У Стамбулі надзвичайно велика кількість пам'яток архітектури. [30.С.45]

Ще одне стародавнє місто вважається найкращим курортом Середземномор'я. Звичайно, це Анталія. Цей курорт гармонійно поєднує старовину і сучасність. Тут туристи з усього світу прибувають до Міжнародного аеропорту імені Ататюрка, щоб розпочати свою подорож узбережжям Середземного моря Туреччини.

Місто було засноване у 159 році до нашої ери і славиться своєю багатою історією та численними історичними пам'ятками. Серед них виділяються добре збережені ворота Адріана, які були зведені на честь візиту римського імператора Адріана до міста в 130 році нашої ери. По прибережній лінії міста можна потрапити через парк Карааліоглу, поряд з яким розташована ще одна старовинна споруда - вежа Хідірлік Кулесі, яка була зведена для захисту порту Анталії та служила орієнтиром для мореплавців.

Деякі з інших історичних пам'яток Анталії датуються мусульманським періодом. Мінарет Кезік, який став відомий своєю назвою після «підняття» його верхньої частини під час сильного землетрусу, і мечеть, споруджені османським принцем Коркут-беєм на місці колишньої візантійської церкви, представляють собою цікаві свідчення того періоду. Недалеко від мінарета знаходиться мечеть Ескіджамі, яку побудував туркменський емір за зразком візантійської церкви через півтора століття. Збережені унікальні історичні артефакти також представлені в Археологічному музеї Анталії.

Місто Аланія має багатий історичний шлях, було засноване у 4 столітті та служило базою піратського флоту під час Римської імперії. Відоме як Коракесіон, місто отримало величезний розквіт завдяки дарунку Марка Антонія Клеопатрі, яка використовувала ліси для будівництва свого флоту. У 13-му столітті Аланію завоював сельджуцький правитель Ала-ед-дін Кейкубат, який перейменував місто та зробив його своєю зимовою резиденцією.

Фортеця на горі, що височіє над містом, є головною туристичною атракцією міста. Червона вежа, яка охороняла бухту, добре збереглася. Аланія славиться також своїми печерами, особливо печерою Дамлаташ з вражаючими сталактитами та сталагмітами. Печери також відомі тим, що служили укриттям для дівчат, викрадених піратами, у печерах Богородиці.

Місто Сіде, засноване грецькими колоністами у 7 столітті до н.е., розвинулося в торговий порт, відоме своєю історією піратства та работоргівлі. Незважаючи на землетруси, Сіде зберегло численні історичні пам'ятки, такі як статуя імператора Віспасіана, Храм Щастя, Агора та великий амфітеатр на 16 тис. місць. [33. з. 164]

Територія Афродізії, розташована на плато біля підніжжя хребта Аюдаг, біля річки Буюг Мендерс, є вражаючим місцем археологічних розкопок. Ця зона, яка вже в епоху бронзи була заселена, відзначається величезною цивілізаційною історією. Саме тут розташовувалася одна з найбільших цивілізацій Малої Азії, згадувана під іменами Ніневія та Афродизія в різні історичні періоди.

Афродизія, яка була відкрита на початку 20 століття, стала предметом ретельних археологічних досліджень, особливо під керівництвом французького археолога Годена в 60-х роках 20 століття. Музей Афродізії, розташований біля входу до археологічного майданчика, оточений стінами, збудованими римлянами в 3 столітті до н.е. Музей містить значну кількість знахідок, виявлених під час розкопок, і представляє цінний археологічний скарб.

На території Акрополя можна побачити сліди стародавніх поселень доісторичного періоду. Тут розташований театр (I ст. до н.е.), який на сьогодні використовується для вистав, а його трибуна вміщує до 10 тис. глядачів. Храм Афродіти, споруджений в I столітті до н.е., перетворений візантійцями в VI столітті на базиліку. Також виділяється монументальний стадіон (I-II ст. до н.е.), що межує з археологічною зоною з північного боку. [29. стор.288]

Сельчук – населений пункт, що з'явився на території колишнього Ефеса, відомого своєю храмовою спорудою - храмом Артеміди. Після завоювання сельджуками у 11 столітті, місто отримало назву Сельчук. Руїни візантійської фортеці розташовані на пагорбі Айясолук поруч із основною вулицею Сельчука. У 6 столітті в імператора Юстиніана зупинявся в цитаделі, і він велів побудувати базиліку Святого Іоанна, що була повністю облицьована мармуром всередині. Нижче цитаделі розташована мечеть Ісібея, зведена у 1375 році, у дворі якої розміщені колони зі старовинного Ефесу. Вхідний портал, над яким підіймається мінарет, прикрашений сталактитовим декором і орнаментом у вигляді переплетених смуг чорного і білого мармуру. Від всесвітньовідомого храму Артеміди, одного із семи чудес світу, збереглася лише одна відновлена колона. Перший храм був зведений в 6 столітті до н.е. [33. стор.175]

Мармарис має свої корені в поселенні Фіскос, заснованому в 4 столітті до н.е. Проводяться археологічні дослідження на північній частині міста, де колись розташовувалося це давнє поселення. Мармарис відзначається численними заходами, такими як міжнародний вітрильний фестиваль в травні та фестиваль музики, кіно та естради в червні. Старе місто з його вузькими грецькими вуличками та галасливим базаром є особливо популярним серед туристів. Центром старого міста є османська фортеця Мармарис Калесі, яку збудували за наказом Сулеймана Пишного. [25. С.5]

Бодрум, колишня Гелікарнас, відоме як місце народження Геродота, давньогрецького ученого. Тут колись стояло одне з семи чудес світу - Мавзолей Гелікарна, частково руйнований хрестоносцями середніх віків для будівництва іншої величезної споруди - Замку Святого Петра. Останній був зведений в 1406 році на вулиці Мис Зефіріон лицарями-госпітальєрами. Замок пропонує чудовий вид на затоку Бодрум, а на його подвір'ї розташований ботанічний сад. На території замку розташовано кілька музеїв, щорічно в місті проводиться фестиваль мистецтва та культури, а в Бодрумській затоці влаштовують вітрильні регати майже щовихідного. [33. С. 178]

Після розпаду Османської імперії в 1918 році, переможні держави планували

розподілити її територію. 23 квітня 1920 року в Анкарі під керівництвом М.К. Ататюрка були утворені Національні Збори. Згідно з рішенням цього органу, було оголошено війну за незалежність проти країн Антанти та грецьких військ, які намагалися захопити значну частину Анатолії. Завдяки перемозі в Національно-визвольній війні, 1 листопада 1922 року М.К. Ататюрк провів скидання монархії, а 23 жовтня 1923 року Національні Збори оголосили про створення Турецької Республіки. Мустафа Кемаль став її першим президентом. У 1952 році Туреччина вступила до НАТО. З 1983 року в країні встановилася демократія. У 1987 році президент Туреччини Тургут Озал розпочав ініціативу з отримання повного членства Туреччиною в ЄС, що могло б призвести до відкриття кордонів між Туреччиною та країнами ЄС та збільшення потоку туристів до країни. [29. С. 314]

Туреччина володіє великим туристичним потенціалом, де пляжі та курорти субтропічного узбережжя поєднуються з розкішними археологічними та архітектурними пам'ятками, що охоплюють період Хетської держави та гомерівської Трої. Особливо видатним є великий обсяг пам'яток з часів Стародавньої Греції та Риму. Проте, розвитку цього потенціалу утруднюють релігійні питання та недоліки в інфраструктурі. Також важливою є кількість туристів, які приїжджають з України та інших країн СНД до Туреччини. Серед найбільш відомих зон відпочинку варто відзначити узбережжя Середземного моря, зокрема центр Анталії.

Туреччина втілює в собі вплив багатьох культур, які залишили свій слід в історії та на географічній карті, маючи коріння ще в епоху перших цивілізацій на планеті. Різні народи тут створювали свої імперії, що призводить до надзвичайної різноманітності країни. Сучасні гості Туреччини можуть відчувати ритм життя сьогодення, який переплітається зі свідченнями віддаленого минулого.

Це робить Туреччину унікальною з географічної та історичної точок зору - країною, де моря зустрічаються з горами, а різні культури і сусідять. Таким чином, Туреччина стає все більш популярним напрямком для подорожей для тих, хто шукає ідеальну гармонію природи, історії та культури.

Важливим аспектом туризму в Туреччині є структура розвитку відпочинку в різних регіонах. Країна має багато різноманітних районів із власними унікальними

особливостями, що робить її однією з найпопулярніших туристичних дестинацій у світі. Туреччина пропонує безліч пляжів, гірських курортів, історичних пам'яток та інших атракцій для задоволення відпочинку та розваг туристів. Організація відпочинку в різних частинах Туреччини залежить від різних чинників, таких як природні ресурси, історичні пам'ятки та культурні особливості кожного регіону. Країна поділяється на 7 регіонів, кожен із яких має свої унікальні особливості та можливості для туризму.

Основні зони відпочинку включають узбережжя Егейського та Середземного морів. Річні відвідування великої кількості туристів на цих узбережжях свідчать про популярність цих регіонів. Проте, важливо враховувати, що рекреаційне використання призводить до екологічних проблем, таких як знищення природних біотопів на багатьох ділянках узбережжя.

1. Егейський регіон (Додаток В)

Егейський регіон Туреччини, розташований на заході країни, визначається своїми захоплюючими пляжами та багатою історичною спадщиною. Цей регіон, населений численними островами, ставить туристам за мету насолоджуватися природою та проводити відпустку на свіжому повітрі. Особливою популярністю серед подорожуючих користуються острови Кос, Родос і Хіос.

В Егейському регіоні Туреччини туристи можуть насолоджуватися різноманітними видами відпочинку, завдяки природній красі, розмаїттю культурної спадщини та різноманіттю розваг, які тут пропонуються. Зокрема, цей регіон визначається обширними пляжами, що тягнуться уздовж узбережжя на кілька кілометрів. Вони варіюються від великих та популярних курортів до менших та більш приватних пляжів. Егейський регіон також пропонує різноманітні види водних видів спорту, таких як підводне плавання, віндсерфінг та каякінг.

Покритий історичним та культурним багатством, Егейський регіон славиться своїми стародавніми грецькими містами, такими як Ефес та Пергамон. Тут туристи можуть відвідати різноманітні музеї та художні галереї, де представлені експонати

різних епох.

Крім того, Егейський регіон є ідеальним місцем для активного відпочинку та занять спортом. Тут можна відвідати маршрути для гірських велосипедів, піші прогулянки та катання на лижах, а також практикувати вітрильний спорт і серфінг.

Основним курортним регіоном на узбережжі Егейського моря в Туреччині є провінція Мугла, куди входять такі відомі курорти, як Мармарис, Фетхіє і Бодрум. За даними Міністерства культури і туризму Туреччини, ці три курорти увійшли в десятку найпопулярніших місць відпочинку в країні в 2019 році.

Таке місце відпочинку, як Фетхіє, вимагає особливої уваги. Має сенс віднести цю територію до якогось виду дозвілля, наприклад, курорту. Відповідно до рекреаційних мотивів Фетхіє доречно пов'язати з оздоровчим і когнітивним відновленням. За ресурсним складом його можна поділити на пляжне купання, кліматолікування та натуралістичний відпочинок. Фетхіє - одне з найпопулярніших курортних міст на південному заході Туреччини, в провінції Мугла. Розташований на узбережжі Егейського моря з заповідними гірськими лісами на заході та досить мальовничими пляжами на сході.

Ресурси відпочинку Фетхіє включають:

Фетхіє, чарівне місто, пропонує різноманіття привабливих пляжів, серед яких виділяються пляж Каліш, пляж Олюденіз, пляж Бельдібі та пляж Кабак. Засоби відпочинку та спа-послуги також доступні у великій кількості готелів, які пропонують різні послуги, включаючи масажі, процедури з догляду за шкірою, сауни та турецькі лазні.

Фетхіє є ідеальним місцем для любителів водних розваг. Тут можна випробувати кайтсерфінг, дайвінг, риболовлю, віндсерфінг, парапланеризм, катання на водних лижах та інші цікаві активності.

Поза пляжами та водними розвагами, Фетхіє запрошує на екскурсії до численних культурних та історичних пам'яток. Серед них - античне місто Тліссос, руїни грецьких і римських міст, а також поховання лікійців. Крім того, популярні

прогулянки на катамаранах, човнах і яхтах, що додають романтики та пригод до відпочинку. Таким чином, Фетхіє пропонує безліч варіантів відпочинку для туристів, тому є популярним курортом Туреччини. За даними Міністерства культури і туризму Туреччини, ці три курорти увійшли до десятки найпопулярніших курортів країни в 2019 р. [18, 3]. За даними Міністерства культури і туризму Туреччини, загальна кількість іноземних туристів, які відвідали У 2019 році Туреччину відвідали понад 45 мільйонів, це рекордна кількість. За даними того ж міністерства, Мугла була другим за популярністю регіоном Туреччини в цей період і її відвідали майже 5,5 мільйона іноземних туристів.

Крім того, в 2019 році в регіоні Мугла було зареєстровано близько 25,5 млн ночей, що свідчить про високу популярність курортів Егейського моря серед туристів з усього світу.

Згідно з офіційними даними Міністерства культури і туризму Туреччини, більшість туристів, які відвідують Егейський регіон, приїжджають з таких країн, як Росія, Німеччина, Україна, Великобританія, Франція та Італія. Більшість туристів, які відвідують курорти Мугли, - це іноземні туристи, які складають понад 90% від загальної кількості відвідувачів.

1. Регіон Середземного моря

Найбільшою популярністю серед туристів користується Середземноморський регіон. До нього входять такі міста, як Анталія, Аланія та Кемер. У регіоні багато пляжів і гірських курортів. Туристи також можуть відвідати такі історичні місця, як Пергам, Ефес і Мір.

Середземноморський регіон Туреччини є одним із найпопулярніших туристичних напрямків у світі. Теплий клімат, водні та пляжні розваги, готелі та курорти світового класу приваблюють мільйони відвідувачів з різних країн світу. Нижче представлені основні рекреаційні ресурси, доступні туристам у середземноморському регіоні Туреччини.

Середземноморський регіон в Туреччині славиться своїми довгими узбережжями, які є першим і важливим ресурсом для відпочинку. З десятками кілометрів піщаних пляжів, чистою водою, низькими хвилями та теплою

температурою вода, цей регіон пропонує різноманітні пляжі, ідеальні для різних видів відпочинку. Чи то для сімейного відпочинку, романтичних моментів, екстремальних пригод чи спортивного відпочинку, тут можна знайти ідеальне місце.

Другим важливим ресурсом є морські екскурсії. Туристи можуть насолоджуватися численними варіантами морських подорожей, такими як катамаранні прогулянки, водні мотоцикли та парасейлінг. Відправлення на острів Майдан чи вздовж узбережжя Мертвого моря, або просто проведення дня на розкішній яхті, робить морські екскурсії незабутніми та захопливими.

Третій важливий ресурс Середземноморського регіону в Туреччині - це пам'ятки архітектури та культури. Регіон славиться руїнами стародавніх міст, заснованих ще в римські часи, таких як Пергам і Аспендос. Тут, на перетині світових культур, можна знайти безліч історичних пам'яток, які вражають своєю величчю та красою.

Однією з найвизначніших історичних пам'яток Середземномор'я є античне місто Ефес, розташоване на південному заході Туреччини. Ефес вважається одним із найкраще збережених античних міст у світі та приваблює тисячі туристів з усього світу. Серед його видатних пам'яток - Бібліотека Цельса, Археологічний музей, театр і храм Артеміді. Ці архітектурні шедеври розповідають історію давнього світу та культури, що робить їх популярними об'єктами для вивчення та насолодження.

Іншою визначною історичною пам'яткою регіону є Аспендос. Це стародавнє місто з римським театром, який зберігся до наших днів у досить хорошому стані. Театр може вмістити до 15 000 глядачів і є одним з найвідоміших місць Туреччини.

Стародавнє місто Пергам привертає туристів своєю історичною спадщиною. Засноване в 3 столітті до н.е., воно розвивалося як важливий центр культури та науки. Серед його видатних пам'яток - середня школа, бібліотека, театр, вівтар Зевса та Пергамський акрополь.

Анталія, один з найпопулярніших курортів Туреччини, розташоване на узбережжі Середземного моря. Це місто приваблює туристів своїми чудовими пляжами, розкішними курортами та багатою історією. Тут є всі види розваг: від

спорту до культурного відпочинку, від екскурсій до пляжного відпочинку. Анталія є популярним курортом, що підтверджується великою кількістю туристів, які її відвідують. У 2019 році близько 15 мільйонів туристів обрали Анталію для свого відпочинку, що становить приблизно 35% від загальної кількості туристів, які відвідали Туреччину цього року.

Анталія може похвалитися понад 300 готелями та іншими гостьовими закладами, які здатні прийняти одночасно понад 100 000 туристів. Узбережжя Анталії протягом понад 640 кілометрів налічує понад 200 пляжів, серед яких є як піщані, так і галькові. Коньяалті, Лара і Клеопатра вважаються найбільшими і популярними серед них.

Окрім прекрасних пляжів, Анталія славиться своєю історичною спадщиною. Тут можна відвідати міські стіни, пам'ятник Ататюрку, музей старожитностей та багато інших історичних об'єктів. У місті також розташовано понад 40 парків і садів, де туристи можуть насолодитися природою та міським ландшафтом. Анталія - один з найпопулярніших курортів Туреччини, розташований на узбережжі Середземного моря. Цей регіон має численні можливості для відпочинку, включаючи пляжі, історичні місця та розважальні заклади.

За даними Міністерства культури і туризму Туреччини, у 2019 році Анталію відвідали близько 15 мільйонів туристів. Це близько 35% від загальної кількості туристів, які відвідали Туреччину цього року.

Анталія має понад 300 готелів та інших гостьових закладів, які можуть прийняти понад 100 000 туристів одночасно. На узбережжі Анталії понад 200 пляжів, протяжність яких становить понад 640 кілометрів. Багато з них піщані, а деякі галькові. До найбільших і популярних пляжів належать Коньяалти, Лара і Клеопатра.

Окрім пляжів, Анталія відома своїми історичними пам'ятками, які можна відвідати, такими як міські стіни, пам'ятник Ататюрку, музей старожитностей та інші. У місті також розташовано понад 40 парків і садів, де можна насолодитися природою та красою міського ландшафту.

Кемер, розташований приблизно за 40 км на південь від Анталії, відомий як курортний регіон, популярний серед сімей з дітьми. Тут є багато готелів і розважальних закладів, і також пропонуються різні види водних видів спорту, включаючи дайвінг, снорклінг і водні лижі.

Бодрум, інший відомий регіон Туреччини, розташований на узбережжі Егейського моря. Це популярне місце серед молоді, оскільки відоме своїми клубами та розважальними закладами. Замок Святого Петра та Мавзолей Мавсола – історичні пам'ятки, що знаходяться в Бодрумі, внесені до списку об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. [4, 258].

Аланія — ще один курортний регіон на узбережжі Середземного моря в Туреччині. Тут ви можете насолодитися сонцем на чистих пляжах у супроводі місцевої їжі та напоїв. Крім того, в Аланії багато історичних пам'яток, таких як замок Аланії і Редбрук. Середземноморський регіон Туреччини є одним із найкращих туристичних напрямків країни. Цей регіон включає провінції Адана, Анталія, Мерсін, Бурса, Каясері, Османіє та Конья, які лежать уздовж узбережжя.

Середземне море.

Туреччина, зокрема Середземноморський регіон, займає важливе місце в світовому туризмі. Велика кількість туристів обирає цей регіон завдяки його чудовим пляжам, розважальним закладам, історичним пам'яткам та природою. Розмір туристичної індустрії є значним чинником економічного розвитку Туреччини.

Протягом 2019 року понад 18 мільйонів туристів відвідали Середземне море в Туреччині, і це становило більше половини від загальної кількості туристів, які прибули до країни. Провінції Анталія та Мерсін особливо популярні серед відпочиваючих.

Середземноморський регіон Туреччини входить до п'ятірки найбільш відвідуваних туристичних регіонів у світі. Приблизно 40% всіх туристів, які

обирають Туреччину як своє місце відпочинку, припадають на цей регіон.

Туризм в Туреччині відіграє важливу роль у економіці. У 2019 році він створив близько 12,3% ВВП країни та забезпечив роботою понад 2 мільйони людей. Туристична індустрія включає понад 4000 готелів, ресторанів та інших гостьових закладів у Середземноморському регіоні, які можуть прийняти понад 700 000 туристів одночасно.

Розмаїття пляжів, розваг, культурних та історичних пам'яток, а також інфраструктура для водних видів спорту роблять Середземноморський регіон Туреччини привабливим напрямком для туристів.

2. Регіон Південно-Східної Анатолії

Південно-Східна Анатолія в Туреччині дійсно пропонує широкий спектр відпочинку для туристів, об'єднуючи природні краси, культурні пам'ятки та можливості для пригод. Декілька ключових регіональних курортів викликають особливий інтерес у відпочиваючих.

Антак'я, розташована на березі Середземного моря, стала популярним курортом завдяки своїм привабливим пляжам і розкішним готелям. Місто також вражає історичними та культурними пам'ятками, такими як музей мозаїк та пам'ятник Ататюрку.

Адана, яка розташована на березі річки Сейхан, відома своєю багатою кухнею та традиційними ринками. Місто також славиться своїми історичними об'єктами, такими як замок Адани та стародавнє місто Мезітлібақ.

Південно-Східна Анатолія також пропонує можливості для пригодницького відпочинку. Туристи можуть взяти участь в рафтингу на річках та гірських походах.

Національний парк Гольгöлу, ймовірно, стає прекрасним місцем для природничих пригод.

Загалом туризм є важливою галуззю економіки Туреччини, приваблюючи мільйони туристів річно. Курорти Південно-Східної Анатолії вносять свій внесок у цей успіх, пропонуючи різноманітність для різних смаків і відпочинкових уподобань.

2.3 Стан соціальної сфери, культури та розвитку туристичної галузі в країні

Справді, Туреччина володіє вражаючим туристичним потенціалом, об'єднуючи природні краси, історичні пам'ятки та розваги. Субтропічне узбережжя, зокрема узбережжя Середземного моря, є однією з найбільш популярних курортних зон. На цьому узбережжі розташовані численні курорти, які пропонують розкішні пляжі, готелі та різноманіття розважальних можливостей.

Археологічні та архітектурні пам'ятки, які датуються Хетською державою та троянськими часами Гомера, роблять цей регіон особливо привабливим для історично зацікавлених туристів. Давньогрецькі і римські залишки також додають аутентичності та культурного багатства.

Незважаючи на це, інфраструктурні проблеми та релігійні аспекти можуть впливати на розвиток туризму в деяких регіонах. Проте влада постійно працює над вдосконаленням умов для туристів і розширенням інфраструктури.

Наявність значного потоку туристів з України та інших країн СНД важлива для туристичної індустрії Туреччини. Такі взаємовідносини сприяють розвитку туристичного сектору та зміцненню культурного обміну між країнами.

Одним з сучасних варіантів міжнародної спеціалізації країни виступає міжнародний туризм, до розвитку якого в цій державі підходять з усією

відповідальністю. У Туреччині знаходиться велика кількість екологічно чистих курортів, відносно недорогих з висококласним сервісом. Крім того, турки споконвічно вважалися хорошими торговцями, і туристи можуть здійснювати тут вигідні і порівняно дешеві покупки. Це приваблює сюди людей з багатьох країн. Дуже багато туристів з європейських країн, зокрема Німеччини, Росії та України (рисунок 3.1.).

Потік українських туристів до Туреччини досяг рекордного показника в більш ніж 1,2 млн чоловік за 10 місяців 2017 року. У період січень-жовтень Туреччину відвідали 1 212 644 українців, що на 23,39% більше порівняно з аналогічним періодом 2016 року. Найбільшою популярністю серед жителів України користуються курорти провінції Мугла (Бодрум, Даламан, Фетхіє і Мармарис), а також Анталія і Стамбул.

Рисунок 3.1. Статистика турпотоків з України до Туреччини

За вісім місяців 2018 року Анталію відвідали 3,367 млн туристів з Росії, 1,441 млн з Німеччини, 538 тис. з України, 440 тис. з Великої Британії та 289 тис. з Нідерландів. Крім того, в Анталію приїхали 287 тис. туристів з Польщі, 192 тис. - з Казахстану, 153 тис. - з Румунії, 144 тис. - з Бельгії і 135 тис. - з Данії.

У 2019 році турецьку Анталію відвідало 3 870 211 туристів, що на 18% більше, ніж у попередньому році. Про це заявив губернатор Анталії Мунір Каралоглу. Згідно з дослідженням Всесвітньої ради подорожей і туризму, очікується, що до

2021 року прями́й внесок туризму у ВВП Туреччини зростає до 74,9 мільйона лір, що становитиме близько 3,5% від загального обсягу.

До найвідоміших курортів відносяться Анталія, Аланія, Белек, Кемер, Сіде, Мармарис, Кушадаси та ін. У готелях турецьких курортів відпочинок часто поєднується з анімаційними програмами, демонстраціями і продажем різноманітних товарів.

Розглянемо кілька турів, які пропонують відмінний сервіс, якісне харчування і турецьку гостинність.

Анталія вважається одним з головних регіонів Туреччини, який хоче відвідати кожен турист. Тут немає промисловості, яка могла б вплинути на чистоту повітря та унікальність кліматичних умов. Аеропорт розташований в Анталії, через який можна дістатися до будь-якої курортної зони країни. І це при тому, що Анталія має мережу відмінних готелів з відмінними умовами. Слід зазначити, що тури в Анталію мають досить демократичну цінову політику і є відмінним варіантом для любителів активного і недорогого відпочинку. В Анталії приємний і м'який клімат, так як гори поблизу міста захищають цей регіон від різких кліматичних змін. Температура води в затоці коливається від 21 до 22 °С. Пляжна зона не дуже широка через високі береги. Анталія відома своїми організованими нічними вечірками: ресторани, бари, дискотеки та аквапарки.

Аланія - найбільший турецький курорт. Тут знаходиться велика кількість готелів, більшість з яких користуються популярністю завдяки своїй демократичній ціновій політиці. Тури в Аланію на даний момент є найпопулярнішими серед українських туристів, оскільки в Аланії більший період купального сезону по всій Туреччині. Друга незаперечна перевага - ціни на гарячі тури - найприємніші і доступні на всьому турецькому узбережжі.

У Аланії досить жаркий клімат, багато пальм, цитрусових і пологі піщані пляжі розташовані біля скелястих бухт. Головні визначні пам'ятки - це галасливе нічне життя і велика кількість місць для активного проведення часу.

Кемер - один з найкрасивіших і найбагатших курортних міст турецького узбережжя. Курортна зона Кемер включає не тільки місто Кемер, але і п'ять

прилеглих селищ і має протяжність близько сімдесяти кілометрів. Кемер має галькові пляжі, величні гори і соснові ліси.

Курорт Кемер пропонує відпочинок на будь-який смак. Готелі в Кемері, які розташовані в самому місті, часто мають невелику територію, але пропонують можливість відвідати різні сувенірні магазини, ресторани і дискотеки. Готелі, розташовані недалеко від міста в туристичних селищах Кемера на території, набагато більше, оскільки інфраструктура готелів надає можливість використовувати більшість розважальних та оздоровчих програм на території готелю. Для сімейного відпочинку підійдуть гарячі тури в Кемер в районі Чамьюва і Кириш. Пляжна зона цих місць складається з дрібної гальки і підходить для відпочинку всією сім'єю.

Кемер розташований на схилах біля моря, в тіні красивих соснових лісів, де розташована мережа сучасних готелів і клубів. Кілька десятиліть тому Кемер був мальовничим рибальським селом. Тепер тут можна не тільки відпочити на пляжі, але і здійснити прогулянку на яхті. Екскурсія на яхті включає риболовлю у відкритому морі, обід і купання. Недалеко від Кемера лежать руїни стародавнього міста Олімп, заснованого ще до нашої ери.

Фетхіє - молоде портове місто з розвиненою туристичною інфраструктурою, розташоване біля підніжжя гір, вкритих сосновими і кедровими лісами. Місто було названо на честь відомого турецького льотчика-випробувача, який загинув в авіакатастрофі в 1913 році.

Популярним місцем відпочинку є Кушадаси, що в перекладі з турецької означає «пташиний острів». На території цієї туристичної зони знаходиться національний парк Ділек, в якому мешкають різні види птахів і тварин. Кушадаси - морський порт. Недалеко від міста знаходяться історичні міста Ефес, Мілет, Дідім, Прієна, Афродісія і Памуккале. Сіде, оточене сучасними туристичними комплексами та чудовими пляжами, нині є одним із найжвавіших курортних міст. Мармарис розташований на перетині Егейського і Середземного морів і був побудований на місці стародавнього міста Фіскос. Пам'ятники старовинної архітектури поєднуються з фешенебельними готелями. Численні ресторани, бари,

дискотеки, музика і танці дозволили назвати це місто містом танців. Влітку в курортне місто Белек приїжджають туристи з різних країн світу. Взимку тут тренуються відомі спортивні команди, Туреччина також активно розвиває екскурсійний туризм. Протягом кількох тисячоліть на території сучасної Туреччини змінилося кілька імперій, і багато народів залишили свій унікальний слід. Переплетіння багатовікових культур і традицій різних народів сформувало унікальний вигляд сучасної Туреччини. Основою нинішньої культури є збереження традицій і звичаїв предків. Свідки цього – старовинні камені, які простоять понад сто років і зберігають пам'ять про геніальних майстрів, які надали їм неповторної краси.

Провінція Мардін є прикладом культурного розмаїття турецьких міст. Мардін був центром толерантності протягом кількох століть і тут проживає лише близько 185 000 жителів.

Рисунок 3.1. Стародавні монастирі і церкви в Мардіні, Туреччина

Оскільки турецька культура насправді переважно мусульманська, багатьох мандрівників дивує, що поблизу в цій провінції є релігійні святині, такі як церква та монастир. Наприклад, монастир Зафаран є сирійським православним монастирем, а в деяких місцях є протестантські церкви. Тобто з релігійної точки зору ця провінція дуже дружня і відкрита для туристів. Як одне з найстаріших міст Туреччини, ця провінція є притулком для різних релігій, і саме це приваблює багатьох іноземців. Відвідуючи монастирі та церковні вежі, рекомендуємо здійснити кулінарну подорож

на Схід, де ви зможете спробувати свіжоприготовану долму з бобра та турецький суп із сочевиці під назвою Mercimek Korbasi.

Будучи однією з найстаріших провінцій на Сході, Мардін є цікавим старим містом. Наприклад, головна пошта міста нагадує палац. Тому, відвідуючи Мардін, мандрівники мають можливість насолодитися особливою атмосферою провінції, яка сповнена толерантності, історії та сучасності одночасно.

Цікаво, що сучасний архітектурний вигляд Туреччини можна оцінити лише тоді, коли усвідомлюється вплив різних релігій, насамперед ісламу.

У найбільших містах Туреччини, відкритих для відвідування, - Ефесі, Лаодикеї, Афродизіаді, Ієрополі - збереглися залишки стародавніх язичницьких храмів, театрів, лазень і стадіонів. На території Ефеса знаходяться залишки одного з восьми чудес світу - храму Артеміди, який колись був спалений Геростратом, потім відновлений і остаточно покинутий і зруйнований землетрусом. Для будівництва фортеці Святого Петра в Бодрумі, стародавньому Галікарнасі, використовувалися камені з іншого чуда світу - гробниці царя Мавсола, на честь якого названі нинішні мавзолеї.

Мардін, цікаве старе місто. У найбільших містах Туреччини, відкритих для відвідування, - Ефесі, Лаодикеї, Афродизіаді, Гієрополі - збереглися залишки стародавніх язичницьких храмів, театрів, терм і стадіонів. На території Ефеса знаходяться залишки одного з восьми чудес світу - храму Артеміди,

Для будівництва фортеці Святого Петра в Бодрумі,

Найважливішою пам'яткою візантійського періоду є храм Святої Софії Премудрості Божої в Стамбулі. Після османського завоювання Константинополя в 1453 році тут була мечеть, а з 1935 року — музей. Фрески та мозаїка храму збереглися частково, оскільки за наказом одного з султанів їх закрили дерев'яними щитами.

Церква Сергія і Вакха, побудована в VI столітті, була перетворена на мечеть в 1506 році, а мозаїки і фрески були розфарбовані. Мінарет був добудований у 18 столітті. Зараз він повільно руйнується, незважаючи на заходи щодо збереження.

Церква Святої Ірини, побудована в 4 столітті, розташована на території музейного комплексу Топкапи. До речі, присвячений він не святій Ірині, а Святому Світу. У 381 році тут відбувся Другий Вселенський Собор. Сучасна будівля датується 6 століттям. Оскільки церква не використовувалася як мечеть, зберігся атриум – просторе високе приміщення при вході. Сьогодні храм використовується як концертний зал.

Рисунок 3.2. Церква св. Ірини, Стамбул

Унікальний комплекс християнських печерних храмів знаходиться в Каппадокії. Всього їх не менше 500. Найвизначнішою частиною є Гереме – печерне місто, що існує з I тисячоліття до н.е. В Темній і Яблучній церквах знаходяться найдавніші і добре збережені фрески, також збереглися церква св. Варвари і Токали Кілісі (Церква з пряжкою). У деяких храмах можна побачити унікальні символічні розписи часів іконоборства. Крім церков збереглися житлові кімнати, школи, приміщення для тварин, склади для запасів.

Шедевром цивільної архітектури цього періоду є палац Топкапи, резиденція турецьких султанів. Протягом 400 років він був головним палацом імперії. Крім внутрішніх покоїв і гарему в комплексі розташовувалися канцелярія, скарбниця, диван – вищий законодавчий, виконавчий і дорадчий орган, школа Ендерун, де готувалися управлінські кадри османської імперії. Зараз тут розташовується багатий музей. Доступна для огляду колекція 65000 предметів становить лише 1/10 частина його зборів.

Рисунок 3.3. Палац Топкапи, Стамбул

Відомо, що відвідування архітектурних пам'яток входить в програму всіх екскурсій. Серед визначних пам'яток можна виділити наступні:

- 1) Історична частина міста Стамбул
- 2) Національний парк Гереме і скелі Каппадокії
- 3) Мечеть і госпіталь в місті Дивригі
- 4) Руїни Хаттуса
- 5) Немрут-Даг
- 6) Памуккале - древній Іераполь
- 7) Ксанф - Летоон - столиці давньої Лікії
- 8) Археологічні розкопки давньої Трої
- 9) Мечеть Селіміє
- 10) Міста Сафранболу, Кангал, Ялова.

Лікувально-оздоровчий туризм в регіоні розвинений насамперед у Кангалі. На даному курорті існує лікувальний центр, що використовує лікувальні води із вмістом соди, кальцію, магнію, що досягають температури 36-37 градусів. У медичних закладах центру лікують шкірні захворювання, насамперед псоріаз, методом бальнеотерапії, який полягає у поєднанні корисних властивостей води і маленьких рибок, які поїдають омертвілі ділянки шкіри пацієнтів. Унікальний клімат курорту, повітря, насичене ультрафіолетом, унікальний хімічний склад води постійної температури з ефектом джакузі, сприяють розм'якшенню ушкоджених частин шкіри і відповідно полегшають рибкам їх терапевтичну працю. При цьому у джерелах мешкає два види риб. Одні видаляють омертвілу шкіру, інші своєю слиною сприяють загоєнню поранень. На курорті лікуються нейродерміт; хронічні

екземи; грибкові захворювання; вугрова хвороба; гіперкератози; іхтіоз; дитяча екзема. Полегшення чи повне одужання отримують майже всі пацієнти.

У провінції Ялова знаходяться унікальні гейзери Мангеллу, вода яких має цілющу дію. Температура джерел близько 60 градусів. Вода містить сульфат кальцію, хлорид натрію і фторид. Окрім лікувальних джерел, на курорті багато пам'яток історії та культури. Курортна зона Чинарджик з сучасними пляжами для відпочиваючих знаходиться в 17 км. У курортному місті Памуккале є унікальні термальні джерела, лікувальні властивості яких знали ще стародавні греки. Джерельна вода багата кальцієм і має омолоджуючу дію. Пацієнтам призначають мінеральні води, термальні та грязьові ванни. Щорічно процедури в Памуккале проходять тисячі туристів. Тут лікують ревматизм, серцево-судинні, нервові, шлунково-кишкові захворювання, псоріаз та екзему. Висока ефективність лікування в поєднанні з відмінним сервісом є запорукою популярності регіону.

Розглядаючи інфраструктуру з точки зору її функції в забезпеченні розвитку туризму, особливої уваги заслуговують три ключові аспекти туристичної інфраструктури: дорожньо-транспортна інфраструктура, структура розміщення, найбільші туристично-рекреаційні комплекси Туреччини.

Транспортна інфраструктура.

1) Повітряний транспорт. Турецькі авіакомпанії Turk Hava Yolları і Turk Hava Tasimacılığı здійснюють рейси всередині країни. Флагманом країни є Turkish Airlines. Міжнародні рейси виконує компанія SunExpress. У країні є велика кількість аеропортів. Найбільші: імені Ататюрка і Сабіхі Гекчен (Стамбул), Есенбога (Анкара).

2) Автомобільний транспорт. Дороги на південному заході Туреччини і в туристичних центрах мають високу якість. Основними видами легкового транспорту в Туреччині є автобуси і маршрутні таксі. Автобусна мережа в Туреччині добре розвинена, автобуси комфортабельні, а вартість проїзду відносно дешева. Однак іноземцям може бути проблематично користуватися громадськими автобусами, оскільки вказівники маршруту написані турецькою мовою.

Міжміські автобусні перевезення в Туреччині здійснюються приватними компаніями. Кожна компанія має власну мережу офісів, як на автостанціях, так і в туристичних і бізнес-центрах. Центрального автомобільного транспорту немає. Придбати квитки на автобус можна в офісах компанії або у посередників (місцевих туристичних агентств).

Також досить добре розвинений залізничний транспорт. Швидкісні залізничні перевезення розвиваються з 2003 року. Маршрут Стамбул - Ескішехір-Анкара модернізовано для забезпечення руху швидкісних електропоїздів зі швидкістю до 250 км/год.

4) Морський транспорт. У Туреччині є кілька морських портів: Стамбул, Ізмір, Зонгулдак, Самсун, Трабзон, Аланія, Бодрум, Фетхіє, Мармарис, Кемер, Кушадаси. Ці порти активно приймають круїзні лайнери.

Загалом у транспортній інфраструктурі Туреччини можна виділити наступні особливості:

1) Незначна частка залізничного транспорту в загальній структурі транспорту. 2) Значна частина транспорту здійснюється автотранспортом.

3) Наявність розвиненої якісної автомобільної мережі

4) Міжнародні пасажирські перевезення здійснюються повітряним транспортом.

Індустрія розміщення. У Туреччині нараховується близько двох з половиною тисяч готелів, 30% з яких належать до готельних ланцюгів. Готельна база Туреччини постійно оновлюється. Щороку на узбережжі з'являються нові готелі, які прагнуть перевершити конкурентів розкішшю інтер'єрів, асортиментом пропонованих послуг і рівнем сервісу. Мережевий готельний ринок Туреччини достатньо різноманітний і представлений переважно міжнародними готельними мережами - Hilton, Kempinski. Національні готельні мережі, зокрема Rixos, Amara, Varut та ін., посідають на туристичному ринку Туреччини більш скромне місце .

Однією з перших готельних мереж, що відкрила свої готелі в Туреччині, була мережа Joy. Нині Joy Group - одна з найбільших туристичних компаній країни, що володіє 18 готелями, здатними одночасно прийняти 20 тисяч туристів. На другому

місці за кількістю готелів знаходиться мережа Justiniano, яка налічує 12 готелів категорією від 3* до 5*, розташованих переважно вздовж узбережжя Середземного і Егейського морів. Третє місце за кількістю готелів ділять мережі Pegasos, Litera та Hilton. Готельний ланцюг Pegasos налічує близько 10 готелів, які пропонують високоякісне обслуговування й прекрасно підходять для відпочинку під час як ділових, так і туристичних поїздок.

Серед інших мереж, які представлені у Туреччині, можна виділити Barut Hotels Cennet, World Of Wonders, Kervansaray, Papillon , Ozkaymak , Sheraton, International Comfort, Amara World, Voyage, Iberotel, Kempinski, Gloria Hotels&Resorts, Club AliBey , Kirman та ін. Готельні ланцюги представлені на курортах чотирьох географічних регіонів: Егейському, Мармуровоморському, Середземноморському, Центральній Анатолії.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУРОРТІВ У ТУРЕЧЧИНІ

3.1. Чинники гальмування курортної справи в країні

Аналіз проведених досліджень шляхом ознайомлення з аналітичними та науковими матеріалами доводить, що серед основних проблем у розвитку рекреаційного потенціалу Туреччини є так звані внутрішні та зовнішні проблеми.

Серед внутрішніх проблем виділяються: необхідність підтримувати стабільну державну політику, яка не допускає проявів антагонізму на національному рівні (що, теоретично, може бути причиною зменшення потоку туристів до Туреччини) . Внутрішня політична та економічна стабільність будь-якої країни, і Туреччина не є винятком, є надійним майданчиком для розвитку туризму. Туризм не може розвиватися, якщо в регіоні є міжнародні проблеми, проблеми з безпекою туристів тощо. З огляду на зазначені вище проблеми турецько-курдський конфлікт, який бере початок з 1984 року і вважається експертами абсолютно неадекватним. Вирішено, є фактором, який певною мірою гальмує ще більш інтенсивний розвиток туристичної сфери. Останнім часом ця проблема загострилася, гальмування розвитку міжнародного туризму відбувається в основному з міркувань безпеки. Тому для активізації розвитку туристичної сфери всередині Туреччини першочерговим завданням є вирішення внутрішнього, міжетнічного конфлікту, невдача якого викликає сумніви щодо збільшення кількісного відсотка туристів. Система санаторно-курортного відпочинку безпосередньо залежить від безпекового середовища, адже для досягнення головної мети дозвіллевої діяльності – відновлення особистості та її морального та фізичного спокою – людину не слід відволікати від проблеми незахищеності, а слід утримувати увагу. be present орієнтується виключно на обраний вид відпочинку – оздоровчий чи просто відпочинок. Безпека необхідна людині як базовий мінімум життя, якщо вона не відчувається або є побоювання щодо стабільності безпеки – система не принесе належного результату ні країні з рекреаційними ресурсами, ні відпочивальнику [7, 171].

Наступне питання – гарантії продовження нинішньої політики залучення інвестиційних коштів. Свого часу країна пішла на багато поступок іноземним інвесторам, в результаті чого були створені цілі мережі готельно-ресторанних комплексів. Але, звісно, це може призвести до конфліктів із місцевим капіталом, тому це питання залишається актуальним і важливим з точки зору його оптимального та правильного вирішення. Не менш важливим є питання про те, як Туреччину сприймають у світі. Питання інвестицій є ключовим для розвитку системи дозвілля, оскільки без фінансової підтримки заклади дозвілля можуть занепасти та не підлягати належній модернізації. Якщо людині фізично некомфортно в місці проживання або протягом тривалого часу, навколишні природні умови не можуть її зупинити. І можна зробити висновок, що інвестиційна тематика потребує актуалізації та популяризації, адже лише ресурси відпочинку в поєднанні з об'єктами дозвілля можуть стати цікавими для користувачів.

Глобальна пандемія завдала величезної шкоди туризму. За даними ООН, під час пандемії глобальні туристичні потоки впали на 65% лише в першій половині 2020 року, в результаті чого галузь втратила в п'ять разів більше доходу, ніж під час фінансової кризи 2009 року. Згідно з дослідженнями, це призвело до різке зниження попиту на міжнародні подорожі у 2020 році¹, що призвело до втрати 440 мільйонів доларів США міжнародного доходу та майже 460 мільярдів доларів експортних надходжень від міжнародного туризму. За даними Всесвітньої туристичної організації, членами якої є Туреччина та Україна, кількість мандрівників у 2020 році впала на 30% (через безпрецедентні обмеження на поїздки) порівняно з попереднім роком. У СОТ допускають, що прогноз може бути переглянуто, оскільки зараз світова спільнота зіткнулася з величезними соціально-економічними проблемами і терміни їх вирішення невідомі.

Якщо прогнозований темп уповільнення галузі буде збережено, може статися зниження темпів розвитку туристичного сектору на 20-30%. Це призведе до скорочення доходів туристичної галузі на рівень від 350 до 450 мільярдів доларів США, що складає третину від загальних 1,5 трильйонів доларів США, отриманих від туризму у 2019 році. Зазначене означає, що пандемія коронавірусу

вплине на туристичну галузь, призведе до збільшення терміну відновлення цього сектору на п'ять-сім років. Цей вплив становить найбільшу загрозу туристичній індустрії за останні кілька років.

Пандемія та епідемії взагалі подвійно впливають на рекреаційну систему. З одного боку, здоров'я населення погіршується, існує попит на рекреаційні та оздоровчі послуги. З іншого боку, це може вплинути виключно на внутрішній споживач, оскільки епідемічні обмеження обмежують свободу міжнародного переміщення людей. [52].

Проблема розшарування населення Туреччини є вирішальною в багатьох сферах, особливо в сфері розвитку туризму. Показники економічного розвитку різних регіонів країни істотно відрізняються – східні регіони Туреччини переживають стан економічного занепаду, низький рівень децентралізації та інвестицій, деякі регіони не стають центральною ланкою, що привертає увагу держави. тягне розвиток нації. програми. Фактор бідності є передумовою міжетнічних конфліктів, побутових розбратів і навіть крайніх форм екстремізму.

У пошуках кращої долі місцеве населення масово емігрує в і без того надзвичайно густонаселені західні регіони та до Стамбула. Як це впливає на туризм? По-перше, давайте розглянемо негативний фактор: агресивні, різноманітні мешканці східних регіонів потенційно можуть становити загрозу, особливо для громадського порядку, особливо в більш туристичних регіонах Туреччини, де також селяться східні турки. Це фактор загострення національної ситуації, безпековий аспект. З іншого боку, таке невдале становище східних регіонів країни можна розглядати як перевагу та поштовх для розвитку якісно нових напрямків туризму в Туреччині. Річ у тім, що після розробки програми покращення соціально-економічного становища регіонів виконавча влада дійшла висновку, що врятувати ситуацію на Сході може порівняно новий для Туреччини вид відпочинку – зимовий та гірський туризм. Метою уряду є створення нового центру глобального зимового активного туризму – регіону Східна Анатолія в Туреччині. Таким чином, проблема кризи регіону призвела до плану створення нового туристичного напрямку. Уряд прогнозує, що на

сході Туреччини можуть бути організовані різні види чемпіонатів із зимових видів спорту, наприклад, гірських лиж, навіть зимові Олімпійські ігри.

Курортна система є важливою частиною економіки Туреччини, але цей сектор також стикається з рядом проблем, які впливають на його розвиток. Деякі способи подолання цих проблем:

1. Розширення інфраструктури: для підвищення конкурентоспроможності системи дозвілля необхідне розширення інфраструктури, наприклад, шляхом будівництва нових готелів, аеропортів та інших транспортних об'єктів. Крім того, розвиток інформаційних технологій і цифрових мереж може сприяти підвищенню ефективності та якості туристичних послуг.

2. Розвиток екотуризму: Екотуризм – це вид туризму, який зосереджується на природних і культурних ресурсах та екологічно стійкому підході до подорожей. Розвиток екотуризму може допомогти зберегти природу та культуру регіонів, залучити нових туристів, які бажають відкрити для себе унікальні місця, підтримати сталий розвиток регіонів.

3. Покращення якості інфраструктури: щоб залучити туристів, система дозвілля повинна мати добре розвинену інфраструктуру, таку як готелі, ресторани, магазини, а також транспортну мережу, включаючи автобуси, потяги, авіалінії та інші засоби пересування. Крім того, важливо підтримувати якісну інфраструктуру, оскільки це важливий фактор для залучення постійних гостей.

4. Розробка нових технологій і маркетингових стратегій: в умовах зростання конкуренції в індустрії туризму важливо розробляти нові технології і маркетингові стратегії, які допоможуть підвищити ефективність реклами і залучити нових туристів. Наприклад, ви можете використовувати цифрові інструменти та медіаконтент для просування туристичної інформації та підвищення залучення відвідувачів, а також використовувати соціальні медіа для залучення нової аудиторії. Крім того, є можливість залучити більше інвестицій для розвитку туризму, особливо для будівництва нових готелів, ресторанів, баз відпочинку та інших туристичних об'єктів.

3.2. Просування курортних послуг Туреччини для українського споживача

Сьогодні Туреччина є привабливою туристичною країною для українських споживачів. У порівнянні з відпочинком на Чорноморському чи Азовському узбережжі в Україні, туристи обирають курорти Туреччини завдяки розвинутій готельній індустрії, великій кількості пляжів, наявності інших природних ресурсів і, отже, високій якості послуг. Не менш важливим аспектом є система харчування «все включено».

Також варто відзначити транспортне сполучення, адже прямий переліт займає близько 2 годин. Як і будь-який туристичний напрямок, Туреччина також має деякі недоліки для українського споживача. Для їх вирішення необхідно реалізувати стратегію просування спа-послуг. У 2022 році на просування турецьких спа-послуг вплинуло повномасштабне вторгнення Росії в Україну, що обмежило приплив українських туристів. Основним гальмуючим фактором є транспортне сполучення, оскільки над Україною запроваджено систему закритого неба. Для збільшення кількості туристичних прибуттів необхідно розробити стратегію зручного та швидкого транспортування українських туристів до Туреччини.

Оскільки наразі найближче авіасполучення з Польщі, Румунії та Молдови, туроператори можуть розробити та запропонувати спеціальні автобусні рейси з українських міст до аеропортів за кордоном. З 2022 року кількість російських туристів у Туреччині зросла, що також є фактором, що гальмує просування курортних послуг українському споживачу. Щоб вирішити цю проблему і збільшити приплив відпочиваючих з України, необхідно заздалегідь інформувати туроператорів про перебування російських туристів на курорті. Це стосується і готелів Туреччини. Важливим аспектом є безпека, тому необхідно оформляти страховку, щоб забезпечити українських туристів під час відпочинку. Фактором, який стримує вибір курорту в Туреччині, є висока цінова політика. Щороку санаторії підвищують ціни на свої послуги, що є проблемою для українських туристів, оскільки не всі санаторії відповідають вимогам.

Крім того, через велику кількість відпочиваючих деякі напрямки мають менш розвинену туристичну інфраструктуру, гірший рівень обслуговування на пляжах, у ресторанах тощо. Для вирішення проблеми великої кількості туристів і відповідно політики високих цін у Турецькі курорти необхідні для створення нових туристичних напрямків. Це допоможе рівномірно розподілити велику кількість туристів і підвищити якість санаторно-курортних послуг.

Що стосується цін, то Туреччині варто розробити спеціальні акційні пропозиції, щоб збільшити приплив туристів з України. Тому для популяризації турецьких курортів серед українців необхідно й надалі розвивати туристичні дестинації та інфраструктуру країни. Сьогодні важливим аспектом при виборі курорту для українського споживача є транспортна доступність, а також велика кількість російських туристів у Туреччині. Необхідно розвивати туристичні маршрути; інформування українських туристів про перебування російських відпочиваючих у санаторіях і готелях; створювати нові туристичні напрямки, щоб зменшити кількість туристів в одному центрі, а отже, запровадити спеціальні цінові пропозиції. Оскільки Туреччина має вигідне географічне положення, транспортну доступність, природні лікувальні ресурси та готельну індустрію, країна має всі шанси реформувати курорти для збільшення потоку українських туристів. Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що гальмівні фактори впливають на стан санаторно-курортної діяльності та якість послуг, що надаються. Для збільшення кількості туристів з України важливо реалізувати стратегію просування курортних послуг.

ВИСНОВКИ

У ХХІ столітті культурно-освітній туризм покликаний служити ідеям інтелектуальної та моральної солідарності людства, утверджуючи ідеали толерантності в суспільстві, тобто поваги, прийняття та правильного розуміння різноманіття культур нашого світу.

Завдяки багатьом факторам цей вид туризму став глобальним соціокультурним явищем із гуманітарною та глобальною місією. Зокрема, привернути увагу широкої громадськості до проблем збереження культурної спадщини, національних етнокультур, культурної ідентичності, культурного різноманіття, а також проблем взаємодії туризму та культури, туризму та культурного різноманіття, туризму та міжкультурного діалогу.

У сучасних умовах, починаючи з Наради з безпеки і співробітництва в Європі (Гельсінкі, 1975 р.), спостерігається тенденція до поліпшення міжнародної ситуації в галузі туризму: зміцнюються контакти між країнами з різним устроєм і рівнем розвитку, позитивні. Особливо помітним стає вплив туризму.

Характерною рисою туризму на світовому рівні останніх років є висока динаміка і стабільність його розвитку, а також активний вплив на економіку багатьох країн, що володіють сприятливими рекреаційними ресурсами. Сьогодні створені об'єктивні умови для співпраці в міжнародному масштабі.

Слід підкреслити, що міжнародний туризм і туризм загалом відіграють значну роль у зміцненні миру у всьому світі, покращенні взаєморозуміння та дружби між народами, розширенні торгівлі, наукового та культурного співробітництва. Знання звичаїв, побуту, культури жителів іншої країни, її історії та пам'яток спонукає до глибоких знань про довкілля. Поєднання слів «відпочинок, відновлення + знання, враження» найкраще відображає сучасний напрямок розвитку як міжнародного, так і внутрішнього туризму.

Туризм дає людям можливість не тільки дізнатися один про одного, а й порівняти різні економічні системи. Зі збільшенням потоку туристів у найбільш розвинені туристичні регіони зростає інтерес до нових, ще мало освоєних територій,

незважаючи на високу вартість транспорту та дещо обмежені можливості надання туристичних послуг.

Чільне місце в міжнародних економічних відносинах із зарубіжними країнами займає туризм. Це важливий імпульс для розвитку світової торгівлі, який сприяє розширенню та активізації міжнародної торгівлі. Водночас туризм слід сприймати як самостійну форму міжнародних відносин.

Багато міжнародних організацій зосереджують свою діяльність на «культурному» напрямку у вигляді концепцій, проектів, конгресів, конференцій, декларацій і конвенцій. Ця активність зумовлена вступом світової цивілізації в епоху глобалізації, загрозою вирівнювання, часткової зміни або повного зникнення національних культур, збільшенням кількості природних і техногенних катастроф, війн і терористичних актів, які можуть призводити також до знищення культурної спадщини.

Тому місія культурного туризму, як інструменту миру, полягає в об'єднанні людей, сприянні повазі, терпимості та взаєморозумінні на основі гуманітарних цінностей туризму.

Туризм є однією з найбільш динамічних і розвиваються галузей турецької економіки.

Достаток унікальних пам'яток на території Туреччини, виняткової краси середземноморських пляжів, гірська місцевість, сприятливий клімат - все це відкриває широкі перспективи для туристичної індустрії. Розвинена туристична інфраструктура, великий вибір готелів для туристів різного рівня достатку, висока якість і комфорт роблять відпочинок в Туреччині оптимальним. За короткий час Туреччина стала головним центром в'їзного туризму.

Однією з найважливіших проблем, що має бути вирішена в туристичній галузі, зокрема, є проблема екології. В останні роки в туризмі використовуються не лише нові технології зі сфери інформаційних систем, зв'язку, транспорту і будівництва, але і приймаються певні кроки по захисту навколишнього середовища. Значні темпи розвитку міжнародного туризму вимагають все більш інтенсивного використання рекреаційних ресурсів, що сприяє їхньому виснаженню.

В ході написання даної роботи ми визначили головні пріоритети та проблеми розвитку рекреаційного - туристичного комплексу Туреччини на основі дослідження географічного розміщення закладів туризму, рекреаційного потенціалу регіону та туристичної інфраструктури. Охарактеризували основні параметри та показники розвитку і розміщення рекреаційно-туристичного комплексу країни.

Виконали наступні завданнями :

- визначили сутність туристично- рекреаційних ресурсів;
- дослідили їх класифікацію рекреаційних ресурсів;
- визначили стан розвитку туристичної інфраструктури Туреччини;
- описали умови раціонального природокористування в туризмі;
- запропонували шляхи збереження рекреаційно-туристичних ресурсів;
- проаналізували розвиток культурно-пізнавального туризму Туреччини в аспекті використання рекреаційно туристичних ресурсів країни.

Туреччина представляє важливий туристичний напрям світу для в'їзного туризму, що стрімко йде вгору. Державна туристична політика спрямована на подальший розвиток як традиційних, так і нових видів туризму в країні, реалізацію планів, розроблених на довгострокову перспективу, збереження природних та історико-культурних туристичних об'єктів, залучення уваги іноземних туристів з пізнавальними, лікувально-оздоровчими, екскурсійними та іншими цілями, всебічну підтримку й стимулювання розвитку підприємницької активності у сфері туризму. Зокрема найперспективнішим видом туризму є саме культурно- пізнавальний туризм, що дозволить максимально використовувати рекреаційно-туристичні ресурси регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Божко Л.Д. Культурний туризм як важливий чинник соціально-культурного розвитку регіонів України. / Божко Л. Д. // Культура України. - 2011. - Випуск 32.
2. Вишневська О. О. Туристичне країнознавство : підручник / О. О. Вишневська, А. Ю. Прафіненко, В. І. Сідоров. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 594 с.
3. Великочий В. С., Дутчак О. І., Шикеринець В. В. Міжнародний туризм. Навчальний посібник / В. С. Великочий, О. І. Дутчак. - ІваноФранківськ : Видавець Кушнір Г.М., 2015. - 254 с.
4. Географія туризму : учебник / кол. авторов; под ред. А. Ю. Александровой. – 3-е изд., испр. и доп. – Кнорус Москва, 2010. – 592 с.
5. Єремія Г. Особливості розвитку туризму в Туреччині / Г. Єремія // Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2013. Випуск 43. Частина 2.
6. Іщенко О.І. Напрями удосконалення організації туристичної діяльності (на прикладі досвіду Туреччини) Географія і туризм. / О. І. Іщенко // Географія та туризм. - 2014. - Вип. 28 «Потік українських туристів до Туреччини досяг рекордного показника»
7. Коткова Т. М. Туризмознавство : навчальний посібник / Т. М. Коткова, О. Ю. Козловський. – Житомир : Житомирський державний університет ім. І. Франка, 2015. – 191 с.
8. Коробейникова, Я. С. Стратегія сталого розвитку туризму : навч. посіб. / Я. С. Коробейников ; Івано-Франків. нац. техн. ун-т нафти і газу, Каф. туризму. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2016. - 257 с
9. Масляк П.О. Рекреаційна географія: навч. посіб. / П.О. Масляк. – К. : Знання, 2008. – 343 с.
10. Організація туризму: підручник / І.М. Писаревський, С.О. Погасій, М.М. Поколотна та ін.; за ред. І.М. Писаревського. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 541 с
11. Рекреалогія : навч. посіб. – Рівне : НУВГК, 2015. – 148 с

12. Скрипник Н.Я. Рекреаційна географія [текст] : навч. посіб. / Н.Я. Скрипник, А.М. Сердюк. – К. : «Центр учбової літератури», 2013. – 296 с.
  13. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Навчальний посібник. / Н.В.Фоменко. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
  14. Терентьєва О.В. Регіональні особливості розвитку туристичної індустрії в Туреччині
  15. Юрченко С. Туреччина як напрям виїзного туризму: сучасні реалії та перспективи розвитку / С. Юрченко, О. Юрченко // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. – 2014. – Вип. 34. – С. 178-186.
  16. «Туристичний потік з України в Анталію зріс на 81%» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua>
  17. «Українці – серед туристичних лідерів Анталії» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua>
  18. Борисюк О.А. Особливості застосування суспільно-географічної методології до вивчення регіональних туристичних ринків / О.А.Борисюк, І.М. Дудник, І.В.Заря // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія. – 2015. – Вип. 1(63). – С.20-23.
- Бойко М.Г. Кон'юнктура міжнародного ринку готельних і туристичних послуг. Київ. КНТЕУ, 2004, 181 с.
10. Булатов А.С. Країни і регіони світу. Москва. Проспект, 2003. 156 с.
  11. Ващенко Н.П. Рекреаційні комплекси світу. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.
  12. Вольский М.Н. Соціально-економічна географія закордонного світу. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.
  13. Голіков А.П. Вступ до економічної та соціальної географії. підручник. Київ. Либідь, 1996. 415с.
  14. Голубович А.М. Економічна історія закордонних країн. Київ. КНЕЕТУ, 2004. 205с.
  15. Дудник І.М. Географічний регіон як об'єкт туристичного маркетингу / Борисюк О.А., Дудник І.М., Беркова О.П. // Вісник Київського національного

університету імені Тараса Шевченка. Серія: Географія. – 2019. – Вип. 4 (74). – С.23-31.

16. Борисюк О.А. Методологічна роль категорії «суспільно-географічна система» в управлінні розвитком регіону / О.А.Борисюк, І.М.Дудник //Економічна і соціальна географія: зб. наук. праць. – К.: Обрії, 2015.– Вип 1 (71).

– С. 23-27.

25. Родин И. О. Пименова Т. М. Все страны мира. Київ. Либідь, 1996. 415с.

26. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Чернюк Л.Г., Клиновий Д.В. Київ. Ун-т Україна, 2005. 245 с.

27. Святий Н.В. Туристсько-рекреаційний потенціал регіону, 2012. 115с.

28. Соціально-економічна географія світу. За ред. Кузика С.П. Київ, 1998. 497 с. 63

29. Сиротенко Н.Г., Менделєєв В.А. Велика енциклопедія країн. Київ. Либідь, 1996. 415с.

30. World Tourism Organization UNWTO URL:
<http://mkt.unwto.org/ru/barometer>

31. Журнали WTO URL: <https://www.wto.org/>

32. The Turkish Economic and Social Studies Foundation URL:
www.tesev.org.tr/en/homepage

33. Новини Анталії. URL: <http://antalyatoday.ru/news/antalya-721.html>

34. Про Туреччину. URL: http://www.turkey2000.ru/about_turkey

35. Туреччина 2020. URL: <http://www.zarubejye.com/turk/turkey.htm>

36. Топ-готелі в Туреччині 2020. URL:
<https://tophotels.ru/club/ratings/article/2799>

37. Міжнародна асоціація готелів та ресторанів. URL: www.ih-ra.com

38. Всесвітня рада з туризму та подорожей. URL: www.wttc.org

39. Всесвітня асоціація туристичних агенств. URL: www.wata.net 64

40. Інформаційний сайт про Туреччину для туристів. URL: www.turkey-tours.in.ua

41. Новини Туреччини. URL: <https://rusturkey.com/post/211451/prezident->

erdoganprokomentiroval-process-vakcinacii-ot-koronavirusa-
vturcii?utm_source=yxnews&utm_medium=desktop

42. Юрченко С.О., ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТУРЕЧЧИНІ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ, Вісник
ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство.
Туризм», Вип. 8, 2018, сс. 174-175.

43. Рутинський М.Й. Рекреалогія з основами курортології. Ч. I. Теоретичні
засади: Курс лекцій / За ред. М. Мальської. Львів: Фенікс, 2004. 68 с.

44. Рутинський М.Й. Класифікація і типологія курортів. Вісник Львівського
університету. Серія географічна. 2007. Вип.34. С.236-246.

ДОДАТКИ

Додаток А

Туристичні показники Туреччини

Критерій	Показник
Територіальне розташування	Транзитне, вихід до 4 морів. Розташована на стику Азії та Європи: 97 % – в Азії й 3 % – в Європі
Площа	779,5 тис. км ²
Населення	79,5 млн ос.
Рельєф	Гірський, є прибережні низовини.
Клімат	Середземноморський – на заході й півдні; перехідний від середземноморського до волого субтропічного – узбережжя Чорного моря; континентальний – центр, схід країни.
Тривалість сезонів	«Високий сезон» для пляжного туризму триває більше 5 місяців. Гірськолижний сезон триває близько 3 місяців.
Рекреаційно-туристичні ресурси	Гірські, кліматичні, грязьові, бальнеологічні, термальні, морські.
Історико-культурні об'єкти	Більше 20 різних історичних зон із багатою спадщиною часу Перського царства, держави Олександра

	Македонського, Держави Селевкідів, Римської імперії, Візантії та Османської імперії.
Напрямки туризму	Пляжний, гірськолижний, оздоровчий, медичний, екологічний, спортивний, екстремальний, релігійний, діловий, пізнавальний, фестивальний, екскурсійний та ін.
Рейтинг конкурентоспроможності в сфері туризму і подорожей	44 місце станом на 2017 рік
Доходи від міжнародного туризму	18,743 млрд дол. США станом на 2015 рік

Курорты Егейского побережья

Джерело: <https://wyr.com.ua/ru/shpargalka-dlja-turistiv-pljazhi-turechchini.html>

Острів Родос та поцілунок 2 морів

